

უფასო იურიდიული დახმარების ხარისხის კონტროლის მნიშვნელობა და მასთან დაკავშირებული ძირითადი სირთულეები**

უფასო იურიდიული დახმარების ქმედითი სისტემის უზრუნველყოფა და ამ მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესებაზე მუდმივი ზრუნვა სამართლებრივი სახელმწიფოების ერთ-ერთი მეტად მნიშვნელოვანი გამოწვევაა. რაოდენ გასაკვირდაც შეიძლება ჟღერდეს, საქართველო ამ მიმართულებით არსებული შედეგების თვალსაზრისით, წინ უსწრებს არაერთ დასავლეთ და ცენტრალური ევროპის ქვეყანას, რომელთაც, მართალია, ეროვნულ დონეზე დანერგილი აქვთ უფასო იურიდიული მომსახურების კარგად ორგანიზებული სისტემა, თუმცა არ აქვთ სახელმწიფოს მიერ დაფინანსებული ამ სერვისის კონტროლის კონკრეტული და პრაქტიკულ გამოწვევებზე ორიენტირებული მექანიზმები. წინამდებარე სტატია ეძღვნება უფასო იურიდიული დახმარების ხარისხის კონტროლის მნიშვნელობას და მასთან დაკავშირებულ რამდენიმე აქტუალურ საკითხს, რომელთა შესახებ პრაქტიკასა და თეორიაში პრინციპული აზრთა სხვადასხვაობა წარმოიშვა, სახელდობრ, დღემდე პრობლემურია იურიდიული მომსახურების ხარისხის კონტროლის პროცესში ადვოკატსა და კლიენტს შორის კონფიდენციალობის დაცვის საკითხი, მომსახურების ხარისხთან დაკავშირებული პრობლემების შემთხვევაში კონკრეტული ადვოკატის საქმიდან ჩამოცილების საკითხი, ადვოკატის თვითორგანიზების უფლება და ა.შ.

საკვანძო სიტყვები: ხარისხის კონტროლი, ეფექტურობა, სავალდებულო დაცვა, სახელმწიფოს ხარჯზე უზრუნველყოფილი, ხარისხის კონტროლის მექანიზმები, უფასო იურიდიული დახმარება, საზოგადოებრივი ადვოკატი, ხარისხის შეფასების წესი და კრიტერიუმები.

1. შესავალი

განსხვავებით სამართლებრივი დაცვის ინსტიტუტისგან, როგორც ადამიანის უფლებების დაცვის საბაზისო ფუნდამენტური ელემენტი, რომელსაც საკმაოდ ადრეული ჩამოყალიბებისა და განვითარების ეტაპები აქვს,¹ სახელმწიფოს რესურსებით უზრუნველყოფილი

* ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის იურიდიული ფაკულტეტის დოქტორანტი; ევროპის სასწავლო უნივერსიტეტის ასისტენტი; შინაგან საქმეთა სამინისტროს აკადემიის ლექტორი; საქართველოს მთავარი პროკურატურის საპროკურორო საქმიანობაზე ზედამხედველობისა და სტრატეგიული განვითარების დეპარტამენტის ანალიტიკური სამმართველოს უფროსი.

** სტატიაში გამოთქმული მოსაზრებები და დასკვნები ეკუთვნის ავტორს და არ გამოხატავს რომელიმე ორგანიზაციის ოფიციალურ პოზიციას.

¹ შეად.: სამართლებრივი დაცვის ელემენტები ჯერ კიდევ ანტიკურ ხანაში ჩამოყალიბდა, ხოლო მოგვიანებით მან სასამართლო დამცველის მნიშვნელობა შეიძინა. დეტალურად იხ., Inter alia, Chroust A-H., Legal Profession in Ancient Republican Rome, 30 Notre Dame L. Rev., 1954, 97. უშუალოდ საქართველოში დაცვის ინსტიტუტი XIII საუკუნეში იწყებს ჩამოყალიბებას. იმ პერიოდში რწმუნებულის, მეურვეობისა და მზრუნველობის განმახორციელებელ პირებს საერთო სახელით – ვეჟილით (არაბულად – ვაჟილ) მოიხსენიებდნენ. დაწვრილებით იხ. აქუბარდია ი., დაცვის ხელოვნება, თბ., 2011, 12.

იურიდიული დახმარების სისტემა მისი არსებობის მეტად ხანმოკლე პერიოდს ითვლის. როგორც ცნობილია, იგი მე-19 საუკუნის ნიაღში ამერიკის შეერთებულ შტატებში ჩამოყალიბდა² და ოდნავ მოგვიანებით, საერთაშორისო სამართლის ფორმატში, სამართლიანი სასამართლოს უფლების სახით პოვა განვითარება.³ უკვე მე-20 საუკუნეში შესაბამის პირთათვის უფასო იურიდიული დახმარების უფლება (ზოგ შემთხვევაში – ვალდებულება) ყველა დემოკრატიული სახელმწიფოს კონსტიტუციის განუყოფელ ნაწილად მოგვევლინა.⁴

თუ გასული საუკუნის მეორე ნახევარი, ძირითადად, იურიდიული დახმარების სისტემების ჩამოყალიბებასა და მათი ორგანიზაციულ-სამართლებრივი მოწყობის საკითხებს დაეთმო, მიმდინარე საუკუნეში სამართლებრივმა სახელმწიფოებმა დღის წესრიგში ზემოაღნიშნული იურიდიული მომსახურების ხარისხის მნიშვნელობა დააყენეს. მართლაც, უფლებათა დაცვის თანამედროვე გამოწვევები სრულიად არასაკმარისად მიიჩნევს დემოკრატიული სახელმწიფოების მიერ პროცესში მონაწილე შესაბამისი პირების უფასო იურიდიული მომსახურებით უზრუნველყოფას მხოლოდ ფორმალურ დონეზე და საკვანძო აქცენტს სწორედ ამ მომსახურების ხარისხსა და მისი კონტროლის ეფექტურ მექანიზმებზე ამახვილებს. ამ საკითხის თაობაზე როგორც სამეცნიერო საზოგადოების აზრი, ასევე ევროსასამართლოსა და ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესი სასამართლოს⁵ პრეცედენტული სამართალი საკმაოდ მყარი და თანმიმდევრულია; მეორე მხრივ, მხოლოდ შეთანხმება იმის თაობაზე, რომ სახელმწიფოს ხარჯზე უზრუნველყოფილი იურიდიული დახმარება უნდა იყოს ეფექტური და აკმაყოფილებდეს საერთაშორისო სტანდარტებს, ვერ იქნება საკმარისი, ამ კუთხით არსებული გამოწვევები დაძლეულად ჩაითვალოს, ვინაიდან ძირითადი სირთულეები ზემოხსენებული შეთანხმების ეროვნულ კანონმდებლობასა და პრაქტიკაში იმპლემენტაციის პროცესში გვხვდება. სახელდობრ, კვლავ საკამათოა საკითხი იმის თაობაზე, თუ რა კრიტერიუმები უნდა იქნეს მხედველობაში მიღებული იურიდიული დახმარების ხარისხის შეფასებისას და რა სამართლებრივ „საზომ ერთეულებზე“ დაფუძნებით უნდა ფუნქციონირებდეს ხარისხის კონტროლის საუკეთესო მოდელი. რაც ყველაზე პრობლემურია, იძლევა თუ არა ადვოკატისა და მისი დაცვის ქვეშ მყოფი პირის ურთიერთობის კონფიდენციალობის, ასევე დამცველის პროფესიული დამოუკიდებლობის საკმაოდ მაღალი საკანონმდებლო სტანდარტი იმის რეალურ საშუალებას, რომ ზემოხსენებული კონტროლის ეფექტურად განხორციელებისთვის „მესამე პირებს“ (იდეაში სახელმწიფოს) ჰქონდეს საკმარისი და ლეგიტიმური წვდომა შესაბამის ინფორმაციასა და პროცესებზე.

² დაწვრილებით იხ., Inter alia: Batlain F., *Women and Justice for the Poor: A History of Legal Aid, 1863-1945* (Studies in Legal History), Cambridge University Press, 2015, 15; Essenburg T. J., *New Faces of American Poverty, A Reference Guide to the Great Recession*, ABC-CLIO, 2014, 464-466.

³ როდესაც უშუალოდ სახელმწიფოს ხარჯზე უზრუნველყოფილი იურიდიული დახმარების ჩანასახებზე ვსაუბრობთ, განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს ერთი ისტორიული ფაქტი, სახელდობრ, დავით ბატონიშვილი აღნიშნავს, რომ კეთილშობილ ობლებს აზნაურთა წრიდან უნიშნავდნენ ვექილს, რომელსაც ევალეობდა ობლებზე ზრუნვა და მათი ქონების განკარგვა მათივე ინტერესების გათვალისწინებით. მაგრამ იმის გამო, რომ „მონაცვლე კაცის“, ანუ ადვოკატურის, ინსტიტუტი სხვა წყაროებით არ დასტურდება, ივ. სულგულაძე ასკვნის, რომ დავით ბატონიშვილმა სხვა ქვეყნებში არსებული ინსტიტუტები გადმოიღო და მათ შესახებ ინფორმაცია მიაწოდა რუსეთის საზოგადოებას, სინამდვილეში კი ამ პერიოდში საქართველოში არ არსებობდა ადვოკატურის ინსტიტუტი. იხ. აქუბარდია ი., დაცვის ხელოვნება, თბ., 2011, 14-15.

⁴ *კუბლაშვილი კ.*, ძირითადი უფლებები, თბ., 2003, 26.

⁵ ნიშანდობლივია, რომ ერთ-ერთი პირველი სახელმწიფო, რომლის კანონმდებლობაშიც უფასო იურიდიული დახმარების რეგულირება მოხდა, ამერიკის შეერთებული შტატები გახლდათ. შეად. სუქნიძე ნ., როგორ გავხადოთ სამართალი ყველასათვის ხელმისაწვდომი, ნაწილი I, თბ., 2003, 12.

გამომდინარე იქიდან, რომ წინამდებარე ნაშრომი სადისერტაციო კვლევის გარკვეული ეტაპია, მასში დასმული საკითხები, მათ შორის წინა აბზაცში განვითარებული მსჯელობა, სადისერტაციო ნაშრომში მეტი სიღრმისეულობითა და მასშტაბებით იქნება წარმოდგენილი. მაგალითად, კვლევის ლიმიტირებული ხასიათიდან გამომდინარე, იგი მოიცავს იურიდიული დახმარების ხარისხის კონტროლის მხოლოდ ბრიტანული მოდელის მიმოხილვას, რომელიც სადისერტაციო კვლევისას უფრო შინაარსიანად სხვა რამდენიმე ქვეყნის მოდელთან შედარებითსამართლებრივი ანალიზის კონტექსტში წარმოჩნდება.

დასასრულს, ნაშრომში წარმოდგენილია კონკრეტული ხასიათის ხედვები და რეკომენდაციები კვლევისას მიმოხილულ პრობლემურ საკითხებთან მიმართებით, რომლის მხედველობაში მიღებაც მნიშვნელოვნად გააუმჯობესებს საქართველოში არსებული უფასო იურიდიული მომსახურების ხარისხს და გაზრდის საზოგადოებრივ ნდობას ამ სისტემის ეფექტურობის მიმართ.

2. იურიდიული დახმარების ხარისხის კონტროლის საჭიროება და მასთან დაკავშირებული ზოგადი საკითხები

შესრულებული სამუშაოს კონტროლის აუცილებლობა ნებისმიერ ორგანიზაციაში ზედა რგოლის საქმიანობის შემადგენელი ნაწილია, რომლის საჭიროება და მნიშვნელობა, დიდი ხანია, ეჭვს აღარ იწვევს. საკამათოა მხოლოდ კონტროლის არსისა და მისი ჩატარების პროცესის დაგეგმვა.⁶ ჩვენს შემთხვევაში, იურიდიული დახმარების ხარისხის კონტროლის საჭიროებაზე საუბარი, ბუნებრივად, მისი ეფექტურობის მნიშვნელობაზე მსჯელობით უნდა დავიწყოთ. ნებისმიერ იურისდიქციაში ეფექტური სისხლისსამართლებრივი დაცვის წინაპირობად კონსტიტუციური და საკანონმდებლო სტრუქტურა გვევლინება, რომელიც, როგორც მინიმუმ, შეესაბამება ევროპის ადამიანის უფლებათა კონვენციისა და ევროპის სასამართლოს პრაქტიკით დადგენილ საბაზისო სტანდარტებს, ასევე ევროპის კავშირის მიერ სისხლის სამართლის პროცესში ბრალდებულის პროცესუალური უფლებების შესახებ სტანდარტებს.⁷ ბუნებრივია, ხარისხის კონტროლის აუცილებლობაზე იმავე პათოსითა და მნიშვნელობით ვერ ვისაუბრებთ შეთანხმებით (ანუ საკუთარი ფინანსებით) მოწვეული დამცველის შესაძლო ნაკლოვანებებთან მიმართებით, ვინაიდან კერძო საწყისებზე უზრუნველყოფილი ადვოკატირების სტანდარტებს კონკურენტულ გარემოზე დაფუძნებული შრომის ბაზარი აწესრიგებს და ამ მხრივ (თუნდაც არსებითი ხასიათის) ხარვეზები ვერ გახდება საქართველოს (როგორც ევროკონვენციის ხელშემკვერი მხარის) საერთაშორისო პასუხისმგებლობის საფუძველი.

წინამდებარე ნაშრომის მიზნებისთვის უფასო იურიდიული მომსახურების ხარისხის გაუმჯობესების მიზნით გასატარებელი ღონისძიებები განსაკუთრებულ ინტერესს ქართულ სამართლებრივ რეალობასთან მიმართებით იწვევს, ვინაიდან, როგორც ზემოთ აღინიშნა, საქართველოში მიმდინარე სისხლის სამართლის სისტემის რეფორმის ძირითად პრიორიტეტად იურიდიული დახმარების სფეროში სწორედ ეს საკითხი გვევლინება.⁸ გარდა „დოკუმენტებში განერილი გეგმებისა“, საქართველოს საერთო სასამართლოების პრაქტიკაში უკვე გვხვდება

⁶ შუბლაძე გ., მღებრიშვილი ბ., ნონკოლაური ფ., მენეჯმენტის საფუძვლები, თბ., 2008, 111.

⁷ Cape E., Namoradze Z, Effective Criminal Defence in Eastern Europe (Bulgaria, Georgia, Lithuania, Ukraine), Legal Aid Reformers' Network, Soros Foundation, 2012, 33.

⁸ საქართველოს სისხლის სამართლის სისტემის რეფორმის სტრატეგია, დამტკიცებულია სისხლის სამართლის სისტემის რეფორმის უწყებათაშორისი საკოორდინაციო საბჭოს მიერ 24-ე სხდომაზე, 2017 წლის 12 აპრილი, 80-90. დოკუმენტი ხელმისაწვდომია საქართველოს იუსტიციის სამინისტროს ოფიციალურ ვებ-გვერდზე: <<http://www.justice.gov.ge/AboutUs/Council/240>>, [24.05.2017].

სამსახარო, მაგრამ ნიშანდობლივი პრეცედენტი, როდესაც სასამართლომ (ანუ სახელმწიფომ) საკუთარი ინიციატივით ჩამოაშორა იურიდიული დახმარების ფარგლებში დანიშნული საზოგადოებრივი ადვოკატი სისხლის სამართლის საქმის განხილვას, ეფექტური დაცვისთვის განსაზღვრული მინიმალური სტანდარტების დაუცველობის გამო.⁹

ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლის შესაბამისად, კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3(ც) პუნქტით განსაზღვრული იურიდიული დახმარების უფლება უნდა იყოს ეფექტიანი და სახელმწიფოს აკისრია ვალდებულება, საზოგადოებრივი ადვოკატები უზრუნველყონ ხარისხიანი დაცვის განსახორციელებლად საჭირო სამართლებრივი ბერკეტებით.¹⁰ ამასთან, თუ კონკრეტული საზოგადოებრივი ადვოკატის მოქმედება არ არის ეფექტიანი, სახელმწიფო ვალდებულია, უზრუნველყოს ბრალდებული სხვა ადვოკატით.¹¹ ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ ამ შემთხვევაში საუბარია ძლიერი სისტემის არსებობაზე და არა საზოგადოებრივი ადვოკატის მიერ გამოვლენილ ინდივიდუალურ ხარვეზებზე, ვინაიდან ევროსასამართლო არანაირ პასუხისმგებლობას არ აკისრებს სახელმწიფოებს ცალკეული საზოგადოებრივი ადვოკატების მიერ დაშვებულ შეცდომებზე. საზოგადოებრივ ადვოკატს, როგორც დამოუკიდებელი და ლიბერალური პროფესიის წარმომადგენლებს, თავად უნდა ჰქონდეთ რეგულირების გარკვეული წესები. ევროპის ადამიანის უფლებათა სასამართლომ განაცხადა, რომ „სახელმწიფო არ შეიძლება პასუხისმგებელი იყოს უფასო სამართლებრივი დახმარების ფარგლებში დანიშნული საზოგადოებრივი ადვოკატის ნებისმიერ შეცდომაზე ... სახელმწიფოები მხოლოდ მაშინ არიან ვალდებულნი, ჩაერიონ საკითხში, თუ ადვოკატის მიერ ეფექტიანი წარმომადგენლობის განუხორციელებლობა აშკარაა და ხელისუფლების ორგანოებმა უწყიან ამის შესახებ“.¹² თითქმის ანალოგიური მიდგომა აქვს ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესი სასამართლოს სამოსამართლო დოქტრინასაც, რომელიც, ამერიკის კონსტიტუციის მე-6 შესწორებაზე¹³ დაფუძნებით, მე-20 საუკუნის სასამართლო პრაქტიკით ჩამოყალიბდა.¹⁴

ამდენად, იურიდიული დახმარების ეფექტურობის კრიტერიუმებსა და ხარისხის კონტროლთან დაკავშირებული საკითხების ერთგვარი რეგულირება კარგად სისტემატიზებული მექანიზმის შემუშავების პერსპექტივაში უნდა ვეძიოთ (რისი მოკრძალებული მცდელობაც, სახელმწიფო ინსტიტუტების ძალისხმევით პარალელურად, წინამდებარე სამეცნიერო კვლევაც არის). აქვე ისიც უნდა ითქვას, რომ მეცნიერებასა და პრაქტიკაში არ არსებობს საერთო პოზიცია იმის თაობაზე, თუ რა პრინციპებითა და მეთოდებით უნდა ვიხელმძღვანელოთ იურიდიული დახმარების ეფექტურობის საკითხის განსაზღვრისას და როგორია თითოეული სამართლებრივი სუბიექტის როლი ამ პროცესში. „პრაქტიკაში ასევე დამტკიცდა, რომ ადვოკატისთვის იურიდიული დახმარების განწევის დროს რთულია ბრალდებულის ეფექტური

⁹ თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2013 წლის 21 ივნისის №1/168-13 განჩინება, ხელმისაწვდომია სასამართლო არქივში.

¹⁰ *Goddi v. Italy*, [1984] ECHR (Ser. A.), 35.; *Kamil Öcalan v. Turkey*, [2006] ECHR (Ser. A.), 41.

¹¹ *Artico v. Italy*, [1980] ECHR (Ser. A.), 33-34, 36.

¹² *Imbrioscia v. Switzerland*, [1993] ECHR (Ser. A.), 275.; *Kamasinski v. Austria*, [1989] ECHR (Ser. A.), 168.; *Czekalla v. Portugal*, [2002] ECHR (Ser. A.), 65.; *Daud v. Portugal*, [1998] ECHR (Ser. A.), 38.; *Lagerblom v. Sweden*, [2003] ECHR (Ser. A.), 56.; *Ebanks v. the United Kingdom*, [2010] ECHR (Ser. A.), 73.; *Orlov v. Russia*, [2011] ECHR (Ser. A.), 108.

¹³ შეად. სრული ტექსტი: „In all criminal prosecutions, the accused shall enjoy the right to a speedy and public trial, by an impartial jury of the State and district wherein the crime shall have been committed, which district shall have been previously ascertained by law, and to be informed of the nature and cause of the accusation; to be confronted with the witnesses against him; to have compulsory process for obtaining Witnesses in his favor, and to have the assistance of counsel for his defence.”

¹⁴ ვრცლად იხ. *Weaver R. L., Abramson L. W., Burkoff J.M., C Hancock, Principle of Criminal Procedure*, 4th ed., 2012, 41-63.

წარმომადგენლობა კლიენტის მხრიდან ინსტრუქციების არარსებობის ფონზე, აგრეთვე, როდესაც მისთვის ნათელი არ არის კლიენტის მოსაზრება – რას მიიჩნევს იგი სიმართლედ ან როგორ აღიქვამს მოვლენებს“. ¹⁵ ამასთან, უდავოა, რომ დაცვის ხარისხის განმსაზღვრელი უპირველესი კრიტერიუმი ვერ გახდება საზოგადოებრივი ადვოკატის მიერ ჩატარებული საგამოძიებო ან სხვა საპროცესო მოქმედების ეფექტურობა, თუ საწყის ეტაპზე არ გაანალიზდა კონკრეტულ სისხლის სამართლის საქმესთან მიმართებით ჩამოყალიბებული დაცვის სტრატეგია. სწორედ ეს გარემოება ართულებს მოცემულობას იმ მხრივ, რომ თითოეული სისხლის სამართლის საქმე ძალიან ინდივიდუალურია და დაცვის სტრატეგიაც კონკრეტული საქმის სპეციფიკაზე დაფუძნებით უნდა შეფასდეს; მეორე მხრივ, მნიშვნელოვანია, რომ სრული მოცულობით ინდივიდუალიზმზე დაყრდნობით, იურიდიული დახმარების ხარისხი არ იქცევა კონკრეტული პირების „სამართლებრივი გემოვნების“ საკითხად და თვითნებობის უსაფრთხო წყაროდ.

იმისთვის, რომ პასუხი გაეცეს ზემოთ დასახულ პრობლემატურ საკითხებს, პირველ რიგში, უნდა მოხდეს სწორი პროფესიული მიგნება იმ ე. წ. „ოქროს შუალედისა“, რომელიც დააბალანსებს, ერთი მხრივ, სამართლებრივი სახელმწიფოების ვალდებულებას, საკუთარი პასუხისმგებლობის საგნად აქციონ მათი რესურსებით უზრუნველყოფილი იურიდიული დახმარების ხარვეზები, ხოლო მეორე მხრივ, გათავისუფლდნენ ისეთი მოვალეობებისგან, რომელთა სახელმწიფო ინსტიტუტებისთვის დაკისრება თავის თავშივე ფორმალურ ხასიათს შეიძენდა.

დასმული საკითხის ერთ-ერთი ძირითადი პოსტულატი არის პრინციპი, რომ უფასო იურიდიული მომსახურების ხარისხის კონტროლის მექანიზმები უცილობლად ატარებდეს შეძლებისდაგვარად დეტალურად განერილ და წინასწარ განსაზღვრულ კრიტერიუმებს. როგორც კონტროლის განმარტოვებელმა რგოლმა, ასევე საზოგადოებრივმა ადვოკატმა ზუსტად უნდა იცოდეს, მონიტორინგისა და კონტროლისთვის როგორი სტანდარტები და შეფასების ხერხები იქნება გამოყენებული. შესაბამისად, უნდა არსებობდეს ინფორმაციის მოძიებისა და შეგროვების ეფექტიანი სისტემა. ყოველივე აღნიშნული განაპირობებს ამ პროცესის სირთულეს. ¹⁶ ამასთან, როდესაც საკითხი ეხება თავისუფალ პროფესიას, იგი მეტად სენსიტიურია და თითქმის შეუძლებელია, შესაბამის სახელმწიფო ინსტიტუტებს (მაგ., იურიდიული დახმარების სამსახურს) სრულყოფილი წვდომა ჰქონდეთ საზოგადოებრივ ადვოკატსა და დასაცავი პირის კონფიდენციალური კომუნიკაციის დეტალებთან, რასაც შემდგომ დაეფუძნა დაცვის სტრატეგიის ჩამოყალიბება. მიუხედავად ამისა, ჩვენეული ხედვით, საერთაშორისო გამოცდილება იძლევა სათანადო საშუალებას, თუნდაც ადვოკატისა და კლიენტის ურთიერთობათა კონფიდენციალობის გათვალისწინებით, შემუშავდეს მეტად ეფექტური და გამჭვირვალე მოდელი, რაც, ერთი მხრივ, გამორიცხავს საქართველოს, როგორც კონვენციის ხელშემკვერელი სახელმწიფოს, საერთაშორისო პასუხისმგებლობის წინაშე დაყენების რისკებს და, მეორე მხრივ, მკვეთრად აამაღლებს საზოგადოებრივი ნდობის ხარისხს ქვეყანაში ფუნქციონირებადი საზოგადოებრივი ადვოკატის ინსტიტუტის მიმართ.

დაბოლოს, ხარისხის კონტროლის საჭიროება არ შემოიფარგლება მხოლოდ ვინრო სამართლებრივი მნიშვნელობით და უფასო იურიდიული დახმარების სათანადო უზრუნველყოფისთვის მას ერთ-ერთი გადამწყვეტი როლი ენიჭება როგორც სისტემის ორგანიზაციული მოწყობის მოდერნიზაციის, ასევე საზოგადოებრივ ადვოკატთა კვალიფიკაციის ამაღლებისა და სხვა მნიშვნელოვან გამოწვევებზე რეაგირების კუთხით.

¹⁵ *Cape E., Namoradze Z., Effective Criminal Defence in Eastern Europe (Bulgaria, Georgia, Lithuania, Ukraine), Legal Aid Reformers' Network, Soros Foundation, 2012, 47.*

¹⁶ შეად. შუბლაძე გ., მღებრიშვილი ბ., წონკოლაური ფ., მენეჯმენტის საფუძვლები, თბ., 2008, 111.

3. ქართულ სამართლებრივ სივრცეში ეფექტური ხარისხის კონტროლის მექანიზმების დანერგვის პერსპექტივები საერთაშორისო გამოცდილებაზე დაფუძნებით

3.1 საკითხის დარეგულირების ფორმალურ-სამართლებრივი მხარე

საკითხზე მსჯელობა იმის გარკვევით უნდა დავიწყოთ, თუ ვის ფუნქციაში შედის იურიდიული დახმარების ხარისხის კონტროლის კრიტერიუმებისა და მეთოდების დადგენა და რა სამართლებრივი ფორმით უნდა განხორციელდეს ეს ქართულ საკანონმდებლო სივრცეში; ასევე ის, თუ რა მოცემულობა გვაქვს დღეის მდგომარეობით საქართველოს სახელმწიფო ბიუჯეტით უზრუნველყოფილი უფასო იურიდიული მომსახურების სფეროში ზემოაღნიშნული თვალსაზრისით.

„იურიდიული დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის¹⁷ შესაბამისად, ქვეყნის მასშტაბით ევროკონვენციის მე-6 მუხლის მე-3(ც) პუნქტით გარანტირებული უფასო იურიდიული დახმარების უზრუნველყოფა საჯარო სამართლის იურიდიულ პირს – იურიდიული დახმარების სამსახურს¹⁸ ევალება, რომელიც ამ სერვისის რეგიონული პრინციპით დაკომპლექტებული წარმომადგენლობების (საზოგადოებრივი ადვოკატების) საშუალებით ახორციელებს.¹⁹ გარდა ადგილობრივი ორგანიზაციული ერთეულებისა, სამსახურის ფარგლებში ფუნქციონირებს ცენტრალური აპარატი, რომლის ერთ-ერთი ძირითადი რგოლი მონიტორინგისა და ანალიზის სამმართველოა. სამმართველოს ფუნქციები სამსახურის დებულების²⁰ მე-10 მუხლით არის განერილი და, ძირითადად, იურიდიული დახმარების სამსახურში მომუშავე საზოგადოებრივ ადვოკატთა და კონსულტანტთა მიერ განხორციელებული მომსახურების ხარისხის მონიტორინგს გულისხმობს. სამართლებრივი ტექნიკის თვალსაზრისით, ხარისხის კონტროლთან დაკავშირებული რეგულაციები იურიდიული დახმარების საბჭოს გადანყვეტილებით მტკიცდება, რომლის პროექტსაც, „იურიდიული დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-11 მუხლის პირველი პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტის თანახმად, სამსახურის დირექტორი წარადგენს.

მიუხედავად იმისა, რომ 2005 წლის 17 თებერვლიდან დღემდე პერიოდში საქართველოში უფასო იურიდიული დახმარება ხელმისაწვდომია, საწყის ეტაპზე პილოტირების, ხოლო მომდევნო ეტაპზე მთელი ქვეყნის მასშტაბით, ხარისხის კონტროლის მექანიზმის არარსებობის გამო ბოლო დრომდე ფიზიკურად ვერ ხორციელდებოდა ამ მომსახურების ეფექტურობის მონიტორინგი, რაც, მინიმუმ, არ იძლეოდა იმის თქმის საშუალებას, რომ საქართველო იცავდა ევროკონვენციის მე-6 მუხლის გარანტირებულ სამართლებრივ ღირებულებებს.

ამდენად, საქართველოში იურიდიული დახმარების სისტემის ჩამოყალიბებიდან დაახლოებით თერთმეტი წლის შემდეგ,²¹ კერძოდ კი, 2016 წლის 2 მარტს, იურიდიული დახმარების

¹⁷ საქართველოს კანონი „იურიდიული დახმარების შესახებ“, საქართველოს საკანონმდებლო მაცნე №4955-ის, [19. 06.2007].

¹⁸ სამსახური არ ექვემდებარება არცერთ სახელმწიფო ორგანოს და ანგარიშვალდებულია მხოლოდ საქართველოს პარლამენტის წინაშე.

¹⁹ სსიპ – იურიდიული დახმარების სამსახურის სტრუქტურისა და მიმდინარე აქტივობების თაობაზე დეტალური ინფორმაციის ხილვა შესაძლებელია სამსახურის ოფიციალურ ვებგვერდზე: <www.legalaid.ge>, [24.05.2017].

²⁰ იურიდიული დახმარების საბჭოს 2015 წლის 3 აპრილის №20 გადანყვეტილება „საჯარო სამართლის იურიდიული პირი – იურიდიული დახმარების სამსახურის დებულების დამტკიცების შესახებ“ ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: <www.legalaid.ge>, [24.05.2017].

²¹ საქართველოში უფასო იურიდიული დახმარების სისტემის რეფორმა 2004 წელს სახელმწიფო, არა-სამთავრობო და საერთაშორისო ორგანიზაციების თანამშრომლობით დაიწყო. თავდაპირველად რეფორმის

საბჭომ (შემდგომში – საბჭო) №39 გადაწყვეტილებით დაამტკიცა სსიპ – იურიდიული დახმარების სამსახურის მიერ განეული სამართლებრივი მომსახურების ხარისხის შეფასების წესი და კრიტერიუმები,²² რომელთა კანონიერების თაობაზე ამჟამადაც სასამართლო დავა მიმდინარეობს, კერძოდ, 2016 წლის 21 აპრილს იურიდიული დახმარების სამსახურში დასაქმებული საზოგადოებრივი ადვოკატების ნაწილის მიერ თბილისის საქალაქო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა კოლეგიაში წარდგენილ იქნა სარჩელი იურიდიული დახმარების საბჭოს 2016 წლის 2 მარტის №39 გადაწყვეტილების – „სსიპ – იურიდიული დახმარების სამსახურის მიერ განეული იურიდიული დახმარების ხარისხის შეფასების წესისა და კრიტერიუმების დამტკიცების შესახებ“ – ბათილად ცნობის მოთხოვნით. ამასთან, მოსარჩელებმა, სარჩელის უზრუნველყოფის მიზნით, მოითხოვეს გასაჩივრებული ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის მოქმედების შეჩერება ამ საქმეზე შემაჯამებელი გადაწყვეტილების მიღებამდე.²³ რაც შეეხება ზემოაღნიშნული ადმინისტრაციული დავის ძირითად მხარეს – საბჭოს გადაწყვეტილების ბათილად ცნობას, ამის თაობაზე სასამართლოს შემაჯამებელი გადაწყვეტილება ამ დრომდე არ მოუღია, ხოლო სარჩელის უზრუნველყოფის კომპონენტი – აქტის მოქმედების შეჩერება, – მართალია, პირველი ინსტანციის სასამართლოს მიერ არ დაკმაყოფილდა,²⁴ თუმცა თბილისის სააპელაციო სასამართლოს ადმინისტრაციულ საქმეთა პალატის 2017 წლის 26 იანვრის №33/1045-16 განჩინებით პირველი ინსტანციის გადაწყვეტილება გაუქმდა და სრულად დაკმაყოფილდა მოსარჩელეთა მოთხოვნა გასაჩივრებული ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტის – იურიდიული დახმარების საბჭოს 2016 წლის 2 მარტის №39 გადაწყვეტილების მოქმედების შეჩერების თაობაზე.²⁵

ზემოაღნიშნული ადმინისტრაციული დავის პარალელურად, იურიდიული დახმარების სამსახურში დასაქმებული საზოგადოებრივი ადვოკატების ნაწილის მიერ 2017 წლის 13 თებერვალს საქართველოს საკონსტიტუციო სასამართლოში წარდგენილ იქნა №870 კონსტიტუციური სარჩელი, რის საფუძველზეც მოსარჩელებმა სადავოდ გახადეს „იურიდიული დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონის მე-11 მუხლის 1-ლი პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტის შესაბამისობა საქართველოს კონსტიტუციის მე-20 მუხლის პირველ პუნქტთან და 42-ე მუხლის მე-3 და მე-8 პუნქტებთან, კერძოდ კი დასაწყისში ნახსენები ნორმის ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც იურიდიული დახმარების საბჭოს აძლევს შესაძლებლობას, სამსახურის მიერ განეული იურიდიული კონსულტაციისა და იურიდიული დახმარების ხარისხის შეფასების წესისა და კრიტერიუმების დამტკიცებისას დაადგინოს იურიდიული დახმარების სამსახურის ადვოკატების მიერ განეული მომსახურების ხარისხის შეფასების ისეთი წესები და კრიტერიუმები, რაც უკავშირდება ადვოკატსა და კლიენტს შორის ურთიერთობის კონფიდენციალობას, მათ შორის ზემოთ მითითებული ნორმის ის ნორმატიული შინაარსი, რომელიც იძლევა შესაძლებლობას, ადვოკატს დაეკისროს ვალდებულება, გასცეს შემდეგი ინფორმაცია: „იყო თუ

კონცეფცია მომზადდა. 2005 წლიდან კი მისი იმპლემენტაცია დაიწყო. დაწვრილებით იხ. სსიპ – იურიდიული დახმარების სამსახურის ოფიციალური ვებგვერდი: <http://legalaid.ge/?action=page&p_id=448&>, [24.05.2017].

²² იხ. იურიდიული დახმარების საბჭოს 2016 წლის 2 მარტის №39 გადაწყვეტილება „სსიპ – იურიდიული დახმარების სამსახურის მიერ განეული იურიდიული დახმარების ხარისხის შეფასების წესისა და კრიტერიუმების დამტკიცების შესახებ“, <http://www.legalaid.ge/index.php?action=page&p_id=673&lang=geo>, [24.05.2017].

²³ თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2016 წლის 05 მაისის №3/3094-16 განჩინება, ხელმისაწვდომია სასამართლო არქივში.

²⁴ იქვე.

²⁵ თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2017 წლის 26 იანვრის №33/1045-16 განჩინება, ხელმისაწვდომია სასამართლო არქივში.

არა ინფორმირებული კლიენტი ადვოკატის მიერ შერჩეულ სტრატეგიასთან დაკავშირებით“; „ობიექტური გარემოებების გათვალისწინებით, რამდენად დროული და საკმარისი იყო კლიენტთან კომუნიკაცია დაკავების დროს/პატიმრობის გამოყენებამდე“; „რამდენად ადეკვატურად იყო კლიენტი ინფორმირებული საქმის პერსპექტივებზე ან მათ არარსებობაზე საქმეში ყველა სტადიაზე საქმის მიმდინარეობაზე/განვითარებაზე (მათ შორის სავარაუდო საბოლოო შედეგზე)“.²⁶ ეს სარჩელი საკონსტიტუციო სასამართლოს 2017 წლის 7 აპრილის №1/4/870 განჩინებით არ იქნა მიღებული არსებითად განსახილველად.²⁷

გამომდინარე იქიდან, რომ იურიდიული საბჭოს მიერ დამტკიცებული იურიდიული დახმარების ხარისხის შეფასების წესისა და კრიტერიუმების თაობაზე სიღრმისეული მსჯელობა სცდება წინამდებარე სტატიის თემატიკის ფარგლებს, მისი დეტალური განხილვა მოხდება სადისერტაციო კვლევის მომდევნო ეტაპზე.

3.2. ხარისხის კონტროლის მინიმალური სტანდარტები

როდესაც საუბარია ხელშემკვრელი სახელმწიფოების, ამ შემთხვევაში საქართველოს, მიერ ევროკონვენციებით ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებაზე, მნიშვნელოვანია, ყურადღება გამახვილდეს ე.წ. მინიმალური სტანდარტების პრინციპზე. სახელდობრ, უფლებათა დაცვის იმ მინიმალურ ხარისხზე, რომელსაც მოითხოვს კანონის უზენაესობის პრინციპი დემოკრატიულ საზოგადოებაში და რომლის განუხრელად დაცვის ვალდებულებასაც წევრ სახელმწიფოებს საერთაშორისო სამართალი უწესებს.²⁸ ეს მიდგომა განსაკუთრებით აქტუალურია ევროკონვენციის მე-6 მუხლის მე-3(ც) პუნქტით გარანტირებული ეფექტური იურიდიული დახმარების უფლებასთან მიმართებით, ვინაიდან საზოგადოებრივი ადვოკატი როგორც საქართველოში, ასევე მსოფლიოს ყველა ქვეყანაში არის დამოუკიდებელი პროფესიის წარმომადგენელი და არ სარგებლობს საჯარო მოხელის სტატუსით.²⁹ ამ მოცემულობის გათვალისწინებით, საერთაშორისო სამართალი წევრ სახელმწიფოებს ვერ დაუწესებს არაგონივრულად მაღალ სტანდარტს, თუნდაც სახელმწიფოს ხარჯზე უზრუნველყოფილი დაცვის განხორციელების ფარგლებში წარმოშობილი ხარვეზების გამო.

უფასო იურიდიული დახმარების ხარისხსა და მისი კონტროლის მნიშვნელობას თეორიასა და პრაქტიკაში ორი დამოუკიდებელი მიმართულებით განიხილავენ:

- ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციის ხელშემკვრელი სახელმწიფოს ვალდებულება – ეროვნულ დონეზე უზრუნველყოს იურიდიული დახმარების განმახორციელებელი ისეთი ინსტიტუციური ბაზისი, რომელმაც (ყველაზე ცოტა) უნდა მოახდინოს დადგენილი მინიმალური სტანდარტების დაცვა;

- საერთაშორისო სამართალი დადგენილ მინიმუმზე გაცილებით მაღალი სტანდარტის შიდაეროვნული პოლიტიკა, რომელიც მკაცრად ორიენტირებულია სახელმწიფოს მიერ უზრუნველყოფილი უფასო იურიდიული დახმარების მაღალ ხარისხზე და კანონით დადგენილი წესით მუდმივად ახორციელებს მონიტორინგს.

²⁶ 2017 წლის 13 თებერვლის №870 კონსტიტუციური სარჩელი, <<http://constcourt.ge/ge/court/sarchelebi>>, [24. 05. 2017].

²⁷ 2017 წლის 7 აპრილის №1/4/870 განჩინება <<http://constcourt.ge/ge/legal-acts/rulings>>, [24.05.2017].

²⁸ შეად. Open Society Justice Initiative, Legal Aid in Europe: Minimum requirements under international law, 2015, 13. იხ <<https://www.opensocietyfoundations.org/briefing-papers/legal-aid-europe-minimum-requirements-under-international-law>>, [24.05.2017].

²⁹ წინამდებარე კვლევის ფარგლებში ვერ მოიძებნა განსხვავებული სამართლებრივი მოცემულობის მაგალითი.

ამ ორ მოდელს შორის ძირითადი განსხვავებების პრაქტიკულ დონეზე იდენტიფიცირების მიზნით, საინტერესოა მოვახდინოთ ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული სამართლისა და აშშ-ის უზენაესი სასამართლოს სამოსამართლო სამართლის საკვანძო ასპექტების ანალიზი.

როგორც ზემოთაც ითქვა, ამერიკის კონსტიტუციის მე-6 შესწორებაში გარანტირებული დაცვის უფლება, რომელიც თავის თავში გულისხმობს ეფექტურობის სავალდებულო მინიმალური სტანდარტების დაცვას,³⁰ არაერთხელ გახდა ამერიკის უზენაესი სასამართლოს მსჯელობის საგანი და სამართლის განვითარების თვალსაზრისით საკმაოდ საინტერესო მიდგომები ჩამოყალიბდა. სახელდობრ, ამერიკული გამოცდილება განსაკუთრებით საყურადღებოა ზემოთ ნახსენებ პირველ კომპონენტთან მიმართებით, ვინაიდან ნათლად ჩანს, თუ რამდენად საბაზისოა საზოგადოებრივი ადვოკატების (*Public Lawyers*) მიერ განხორციელებული დაცვის ხარისხის კონტროლისა და ხარვეზების შემთხვევაში პასუხისმგებლობის სახელმწიფოსთვის დაკისრების სტანდარტები.

პრეცედენტული მნიშვნელობის საქმეების შესწავლამ გამოკვეთა განზოგადებული სურათი იმ ძირითადი კომპონენტებისა, რომლებზეც აპელირებდნენ მომჩივნები სახელმწიფოს მიერ მათი უფლებების დასაცავად დანიშნული საზოგადოებრივი ადვოკატების არაეფექტურობის დასაბუთებისას. შესაძლოა, ასეთმა ფაქტორებმა, ერთი შეხედვით, მართლაც გააჩინოს მოლოდინი, რომ მსგავს ვითარებაში და მსგავსი მახასიათებლების მქონე პირი ვერ განახორციელებს (განახორციელებდა) ეფექტურ იურიდიულ მომსახურებას სისხლის სამართლის საქმეზე, მაგრამ სასამართლოს მიერ ერთმნიშვნელოვნად არ იქნა გაზიარებული მომჩივანთა საჩივრები, რომლებიც საბუთდებოდა ქვემოთ ჩამოთვლილი გარემოებებიდან რომელიმეზე აპელირებით:

- ადვოკატის ასაკი (რომელშიც იგულისხმება როგორც ძალიან ახალგაზრდა ასაკი, ასევე მეტად ხანდაზმულობა);
- გამოუცდელობა (იგულისხმება როგორც უშუალოდ პროფესიული, ასევე მისი საზოგადო გაგება);
- გარკვეული სახის პროფესიული არაკომპეტენტურობა;
- პერსონალური ან/და ემოციური პრობლემები;
- ალკოჰოლიზმთან ან/და ნარკოტიკული ნივთიერებების უკანონო მოხმარებასთან დაკავშირებული პრობლემები;
- კანონთან კონფლიქტში ყოფნასთან დაკავშირებული პრობლემები (ანუ, როდესაც იგი თავად იმხილება არსებითი ხასიათის კანონდარღვევაში);
- ადვოკატთა ასოციაციის მიერ მისთვის გარკვეული სტატუსის შეჩერებასთან ან გაუქმებასთან დაკავშირებული პრობლემები.³¹

ამერიკულ სამეცნიერო ლიტერატურაში ზემოაღნიშნულ ფაქტორებს სამართლებრივი დაცვის შესაძლო არაეფექტურობის გარე ფაქტორებად (*Extrinsic Ineffectiveness*) მოიხსენიებენ, რომელიც აშშ-ის უზენაესმა სასამართლომ *Cronic*-ის საქმეზე გამოტანილ გადანყევტილებაში დაამკვიდრა.³² ამ საქმეში მტკიცდებოდა გარემოებები, რომ სახელმწიფოს მიერ დანიშნული საზოგადოებრივი ადვოკატი იყო საკმაოდ ახალგაზრდა და გამოუცდელი, მას იმ დრომდე საერთოდ არ ჰქონდა მონაწილეობა მიღებული ნაფიც მსაჯულთა სასამართლო პროცესზე. მომჩივნის მტკიცებით, სწორედ გამოუცდელობის ფაქტორმა განაპირობა, რომ დამცველმა

³⁰ Weaver R. L., Abramson L. W., Burkoff J. M., C Hancock, Principle of Criminal Procedure, 4th ed., 2012, 40.

³¹ შეად. იქვე, 41.

³² United States v. Cronic, 466 U.S. 648 (1984), 666-667.

სისხლის სამართლის საქმის მასალების გასაცნობად და დაცვის მოსამზადებლად მხოლოდ ოცდახუთი დღე მოითხოვა. ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესმა სასამართლომ გადაჭრით მიუთითა, რომ ვერცერთი ზემოთ ჩამოთვლილი გარე ფაქტორი *a priori* ვერ გახდება დაცვის არაეფექტურად განხორციელების არგუმენტი, თუ არ მოხდა სისხლის სამართლის საქმეში დაშვებული კონკრეტული არაკომპეტენტურობის ფაქტზე მითითება. განსაკუთრებით პროფესიულ გამოუცდელობასთან დაკავშირებით სასამართლომ აღნიშნა, რომ ნებისმიერი სისხლის სამართლის იურისტი დამწყებ ეტაპზე პირველ ნაბიჯს პირველი სისხლის სამართლის საქმისწარმოებით დგამს, შესაბამისად, ეს ვერ ჩაითვლება მისი რაიმე ფორმის ნაკლოვანებად.³³ ეს მიდგომები გამყარდა შედარებით მოგვიანებით *Cone*-ის³⁴ და *Nixon*-ის³⁵ საქმეებზეც. აქვე, თემატური კავშირის თვალსაზრისით, განსაკუთრებით საინტერესოა რუმინეთის შემთხვევა, სადაც უფასო იურიდიული დახმარების უზრუნველყოფაზე პასუხისმგებელი ორგანოები, საკადრო პოლიტიკის თვალსაზრისით, განსაკუთრებულ აქცენტს სწორედ ახალგაზრდა საზოგადოებრივ ადვოკატებზე აკეთებენ, რაც, ცხადია, არ ნიშნავს, რომ მენეჯმენტს არაკვალიფიციური და გამოუცდელი საზოგადოებრივი ადვოკატების დასაქმება სურთ.³⁶

ამერიკის შეერთებული შტატების უზენაესი სასამართლოს აზრით, სახელმწიფომ სისტემურ დონეზე უნდა უზრუნველყოს ბრალდებისა და დაცვის შეჯიბრებითობა და თანასწორობა სამართალწარმოების პროცესში და მას მხოლოდ მაშინ უნდა დაეკისროს უფასო იურიდიული დახმარების არაეფექტურობაზე პასუხისმგებლობა, როდესაც ინსტიტუცია შიდაეროვნულ დონეზე იმდენად დაუხვეწავია, რომ თავად სისტემა ვერ უზრუნველყოფს საზოგადოებრივი ადვოკატების მაღალ პროფესიონალიზმს. სასამართლოს ეს დამოკიდებულება უფრო ნათლად *Strickland*-ის საქმეზე გამოიკვეთა, სადაც დაადგინა, რომ ამერიკის კონსტიტუციის მე-6 შესწორების მიზნებისთვის სისხლისსამართლებრივი დაცვის არაეფექტურად მისაჩნევად საზოგადოებრივ ადვოკატს სამართალწარმოების პროცესში უნდა ჰქონდეს დაშვებული ისეთი მასშტაბისა და ხარისხის პროფესიული შეცდომები, რომ, საერთო ჯამში, მისი აქტივობების ერთობლიობა კონკრეტულ სისხლის სამართლის საქმეზე არ აღიქმებოდეს როგორც ადვოკატის და უფლებადამცველის მოქმედებები.³⁷ ამავე საქმეში სასამართლომ ხაზი გაუსვა არსებულ გარემოებათა ერთობლიობაში შეფასების მნიშვნელობას და განაცხადა, რომ ადვოკატის მიერ განხორციელებული ერთი კონკრეტული არაეფექტური მოქმედება, ცალკე აღებული, ვერ გახდება მისი იმ კონკრეტულ სისხლის სამართლის საქმეზე განხორციელებული დაცვის უხარისხოდ მიჩნევის საფუძველი.³⁸

საგულისხმოა, რომ დაცვის არაეფექტურობის გააზრებასთან მიმართებით ამერიკული და ევროპული მიდგომები საკმაოდ ჰგავს ერთმანეთს. პირობითად, ზემოთ ნახსენებ *Strickland*-ის საქმეზე ჩამოყალიბებული პრინციპების კლასიკურ მაგალითად შესაძლოა მოვიხმოთ ადა-

³³ *Bazelon D. L.*, *The Defective Assistance of Counsel*, Vol. 42, 1973, 1, 18-19.

³⁴ *Bell v. Cone*, 535 U.S. 685 (2002).

³⁵ *Florida v. Nixon*, 543 U.S. 175, 190 (2004).

³⁶ *Bard K., Terzieva V.*, *Legal Services for Indigent Criminal Defendants in Central and Eastern Europe*, *Parker School Journal of East European Law* Vol. 5, 1998, 17.

³⁷ *Strickland v. Washington*, 466 U.S. 668 (1984).

³⁸ ნიშანდობლივია, რომ ფაქტობრივი და სამართლებრივი გარემოებების ერთობლიობაში შეფასების ტენდენცია აქვს ასევე ადამიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტულ სამართალს, განსაკუთრებით, როდესაც საკითხი ეხება ევროკონვენციის მე-6 მუხლით გათვალისწინებული სამართლიანი სასამართლოს უფლების შესაძლო დარღვევას კონვენციის ხელშემკვერელი რომელიმე სახელმწიფოს ეროვნული ინსტიტუციების მიერ. მაგ.: *inter alia Bendenoun v. France*, [1994] ECHR (Ser. A.) 61; *Efisio Pisano v. Italy*, [2001] ECHR (Ser. A.) 23-24.

მიანის უფლებათა ევროპული სასამართლოს პრეცედენტული მნიშვნელობის *Artico*-ს საქმე,³⁹ სადაც საზოგადოებრივი ადვოკატის ქმედებები აშკარად არ აღიქმებოდა დამცველისათვის შესაფერის აქტივობებად და რაც ყველაზე ნიშანდობლივია, არც სახელმწიფო ინსტიტუტების კუთხით არსებობდა ხარისხის კონტროლის სისტემური მექანიზმები.

ზემოხსენებულ საქმეში წვრილმანი თალლითობისთვის მსჯავრდებულმა ეტორე არტიკომ (*Ettore Artico*) თავდაპირველად დაცვა არჩევითი ადვოკატის საშუალებით განახორციელა, თუმცა მოგვიანებით მან საკასაციო სასამართლოს წინაშე უფასო იურიდიული დახმარებით უზრუნველყოფა მოითხოვა, რაც დაკმაყოფილდა, თუმცა მხოლოდ მაშინ, როცა შუამდგომლობის დაყენებიდან ხუთი თვე იყო გასული. ამ ფაქტიდან ერთი თვის შემდეგ მსჯავრდებულმა საკასაციო სასამართლოს წერილობით აცნობა, რომ მას ამ დრომდე კომუნიკაცია არ ჰქონია საზოგადოებრივ ადვოკატთან და მოითხოვა, სახელმწიფოს მისთვის უზრუნველყო ეფექტური და ქმედითი იურიდიული დახმარება. გათვალისწინებით იმისა, რომ ზემოაღნიშნულმა საზოგადოებრივმა ადვოკატმა გაუარესებული ჯანმრთელობის მდგომარეობის გამო ეფექტური დაცვის განხორციელება ვერ მოახერხა, განმცხადებელმა კატეგორიულად მოითხოვა არაეფექტური დამცველის საქმიდან ჩამოცილება და სხვა ადვოკატის ჩართვა, მაგრამ მისი ეს მოთხოვნა არ იქნა დაკმაყოფილებული, მეტიც, მას ურჩევდნენ, გაეთხოვა თავისივე განცხადება სახელმწიფოს მიერ დანიშნული ადვოკატის ჩამოცილების თაობაზე. მსჯავრდებულს არც სასამართლოში საქმის არსებითი განხილვის დროს მიეცა არაეფექტური დამცველის საქმიდან ჩამოცილების საშუალება, რის გამოც მიიჩნია, რომ მის მიმართ დაირღვა ეფექტური დაცვის უფლება.

ადამიანის უფლებათა ევროპულმა სასამართლომ გაიზიარა განმცხადებელ ე. არტიკოს ზემოაღნიშნული პოზიცია და განმარტა, რომ ადამიანის უფლებათა ევროპული კონვენციით უფლებები გარანტირებულია არა ილუზიურად ან თეორიულად, არამედ ეს უფლებები უნდა იყოს ეფექტური და პრაქტიკული.⁴⁰ სასამართლოს მითითებით, კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3(ც) ქვეპუნქტში ნახსენებია სიტყვა „დახმარება“ და არა „დანიშვნა“, რაც შესაბამის კონტექსტში გულისხმობს, რომ, ფორმალური თვალსაზრისით, საქმეზე ადვოკატის დანიშვნის ფაქტი არ ქმნის ეფექტური სამართლებრივი დაცვის განხორციელების პრეზუმფციას, თუნდაც იმიტომ, რომ „მას შემდეგ, რაც ადვოკატი საქმეზე დაინიშნება, იგი შეიძლება გარდაიცვალოს, მნიშვნელოვნად დაავადდეს, ხანგრძლივი პერიოდის განმავლობაში აარიდოს თავი ნაკისრი უფლება-მოვალეობების შესრულებას“⁴¹ და სხვა. ამ კონკრეტულ საქმეზე სასამართლომ მიიჩნია, რომ განმცხადებელს სახელმწიფოს მიერ დანიშნული ადვოკატისგან არანაირი სარგებელი არ მიუღია მთელი სისხლის სამართლის საქმის წარმოების განმავლობაში.

დასკვნის სახით უნდა ითქვას, რომ არტიკოს საქმეზე სასამართლომ დაადგინა ადამიანის უფლებათა დაცვის ევროპული კონვენციის მე-6 მუხლის მე-3(ც) ქვეპუნქტში დარღვევა, ვინაიდან სახელმწიფომ არ მოახდინა სათანადო რეაგირება საზოგადოებრივი ადვოკატის სრულ სამართლებრივ უუნარობაზე, განსაკუთრებით იმის გათვალისწინებით, რომ თავად დაცვის ქვეშ მყოფი პირის მიერ არაერთხელ გაცხადდა და სახელმწიფოსთვის ცნობილი გახდა ზემოაღნიშნული ფაქტის შესახებ.

ეს გადაწყვეტილება, მართალია, გასული საუკუნის 80-იან წლებში იქნა მიღებული, თუმცა პრეცედენტულ სამართალს იმ პერიოდში დანერგილი სტანდარტებისთვის დღემდე არ გადაუხედავს, მეტიც ეს მიდგომები სრულად იქნა გაზიარებული უკვე მოგვიანებით, 1993-1994

³⁹ *Artico v. Italy*, [1980] ECHR (Ser. A.).

⁴⁰ იქვე, 33.

⁴¹ იქვე.

ნლებში განხილულ ისეთ საქმეებზე, როგორებიცაა: „ინბრიოსია შვეიცარიის წინააღმდეგ“,⁴² „სტანფორდი გაერთიანებული სამეფოს წინააღმდეგ“⁴³ და სხვ.

განსაკუთრებული პრეცედენტული მნიშვნელობა აქვს ასევე *Kamasinski*-ს საქმეს, ვინაიდან განსხვავებით *Artiko*-ს საქმისგან, ამ შემთხვევაში ავსტრიის სახელმწიფომ გამოავლინა უფასო იურიდიული დახმარების არაეფექტურობის ფაქტებზე სათანადო რეაგირების ინსტიტუციური მზაობა. განმცხადებელმა სახელმწიფოს მიერ პირველად დანიშნული საზოგადოებრივი ადვოკატის მიმართ უკმაყოფილება გამოთქვა იმის თაობაზე, რომ იგი სათანადოდ ვერ ფლობდა ინგლისურ ენას, რაც შეუძლებელს ხდიდა მასთან კომუნიკაციის დამყარებას. ეს გარემოება შესაბამისი სახელმწიფო ინსტიტუტების მიერ გათვალისწინებულ იქნა და ადვოკატი დაუყოვნებლივ ჩამოაცილეს საქმის განხილვას. განმცხადებელი შემდგომში დანიშნული საზოგადოებრივი ადვოკატის მიმართაც გამოთქვამდა უკმაყოფილებას, კერძოდ, მისი მტკიცებით, დამცველი პირადად არ სტუმრობდა დასაცავ პირს, რათა იურიდიული კონსულტაცია გაენია და ამგვარ საკითხებს სატელეფონო საშუალებით აგვარებდა. განმცხადებელი პროტესტს აცხადებდა იმ საფუძველზე, რომ საზოგადოებრივი ადვოკატი არ ახდენდა გამამართლებელი მტკიცებულებების მოძიებას სახელმწიფო ბრალდების წინააღმდეგ და არც სასამართლო განხილვაზე წარმოადგინა დაცვის მოწმეები.⁴⁴ ამ შემთხვევაშიც განმცხადებლის ლეგიტიმური უკმაყოფილება გათვალისწინებულ იქნა და არაეფექტურობის საფუძველზე ადვოკატი ჩამოაცილეს საქმის განხილვას. საბოლოოდ, ავსტრიის სახელმწიფოს სამართლიანი რეაგირებების ფარგლებში განმცხადებელს დაენიშნა საზოგადოებრივი ადვოკატი, რომელმაც მსჯავრდებული ციხეში მოინახულა და სასამართლოში წარადგინა საჩივარი მისი დაცვის ქვეშ მყოფი პირის მიმართ შეფარდებული სასჯელის უკანონობისა და კომპენსაციის მოთხოვნის თაობაზე, ასევე უზრუნველყო განაჩენის თარგმნა განმცხადებლისთვის გასაგებ ენაზე.

როგორც ვხედავთ, ძირითადი მსგავსება და განსხვავება ზემოაღნიშნულ ორ სამართლებრივ მოცემულობას შორის არის ის, რომ ორივე შემთხვევაში საზოგადოებრივი ადვოკატების ქმედებებში (უმოქმედობაში) უდავოდ ვლინდებოდა დაცვის არაეფექტურად განხორციელების ფაქტები. *Kamasinski*-სთან მიმართებით კონვენციის ხელშემკვერელ სახელმწიფოს აღმოაჩნდა სწრაფი და ადეკვატური რეაგირების მექანიზმი, რაც ამ შემთხვევაში არაეფექტური საზოგადოებრივი ადვოკატის სისხლის სამართლის საქმიდან ჩამოცილებით გამოიხატებოდა და რაც ევროსასამართლომ ხარისხის კონტროლის საკმარის მექანიზმად ჩათვალა, მინიმალური საერთაშორისო სტანდარტების დაცვის თვალსაზრისით. სასამართლომ განმარტა, რომ „დაცვის განხორციელებასთან დაკავშირებული საკითხები, არსებითად, თავად ბრალდებულსა და ადვოკატს შორის ურთიერთობის სფეროა, მიუხედავად იმისა, ადვოკატი პირადი დაფინანსების საფუძველზეა დანიშნული თუ იურიდიული დახმარების სქემის ფარგლებში“.⁴⁵ შესაბამისად, „მე-6 მუხლის მე-3(ც) ქვეპუნქტით გარანტირებული იურიდიული მომსახურების განხორციელებაში ჩარევის მოთხოვნა მხოლოდ იმ შემთხვევაში არსებობს, როდესაც სახელმწიფოს ხარჯზე დანიშნული ადვოკატის მიერ წარმომადგენლობის ეფექტურად განხორციელების უუნარობა თვალსაჩინოა“.⁴⁶

ამდენად, ევროპული და ამერიკული გამოცდილების ანალიზი ცხადყოფს, რომ საერთაშორისო სტანდარტი საზოგადოებრივი ადვოკატების მიერ სახელმწიფოს ხარჯზე უზრუნველყოფილი დაცვის განხორციელების ხარისხსა და მისი კონტროლის მექანიზმებთან მიმართე-

⁴² *Imbrioscia v. Switzerland*, [1993] ECHR (Ser. A.) 41.

⁴³ *Stanford v. the United Kingdom*, [1994] ECHR (Ser. A.) 28.

⁴⁴ *Kamasinski v. Austria*, [1989] ECHR (Ser. A.) 66.

⁴⁵ იქვე.

⁴⁶ იქვე.

ბით არის საკმაოდ ფრთხილი და ორიენტირებული იმაზე, რომ სახელმწიფოებმა, უბრალოდ, „დააფინანსონ“ შეჯიბრებითი პროცესი და უზრუნველყონ სამართლიანი სასამართლო; მეორე მხრივ, როდესაც საუბარი გვაქვს უფასო იურიდიული დახმარების მინიმალური სტანდარტების დაცვაზე, საერთაშორისო პრაქტიკა ხარისხის კონტროლის გამართულ მექანიზმად არ განიხილავს მხოლოდ განსაკუთრებულად ორგანიზებულ, ცალკე ნორმატიული აქტით განერილ სისტემას, რომლის პრაქტიკაში გამოყენებასაც შესაძლოა, სპეციალური ფუნქციებით აღჭურვილი დამოუკიდებელი ორგანიზაციული ერთეული ემსახურობდეს. ამ შემთხვევაში საკმარისია, სახელმწიფოებმა შესაბამის პირთათვის უზრუნველყონ მაქსიმალურად ადრეული იურიდიული მომსახურების ხელმისაწვდომობა და არაეფექტური საზოგადოებრივი ადვოკატის სისტემის სამართლის საქმიდან დროული ჩამოცილება.

3.3. ხარისხის კონტროლის საშუალებები დასრულებულ სისხლის სამართლის საქმეებთან მიმართებით (მაქსიმალური სტანდარტი)

განსხვავებით ზემოთ განხილული შემთხვევებისგან, სადაც სახელმწიფოს მხრიდან საზოგადოებრივი ადვოკატის არაეფექტურობაზე რეაგირება მიმდინარე სამართალწარმოების პირობებში ხორციელდებოდა (მაგალითად *Kamasinski*-ს საქმე), დასრულებული საქმეების მონიტორინგი გაცილებით საფუძვლიანი და სამართლებრივი თვალსაზრისით ნაკლებად პრობლემატური საკითხია. წინამდებარე სამეცნიერო კვლევის ფარგლებში, ერთი მხრივ, ზოგადად, მიმოვიხილავთ, თუ როგორი საერთაშორისო გამოცდილება არსებობს დასრულებულ სისხლის სამართლის საქმეებზე ხარისხის მონიტორინგის კუთხით, ხოლო მეორე მხრივ, ვიმსჯელებთ ამ თვალსაზრისით არსებულ ქართულ პერსპექტივებზე.

წინა ქვეთავში ვრცლად შევხებით საერთაშორისო სტანდარტებითა და გამოცდილებით ჩამოყალიბებულ იმ საბაზისო სანქციებს, რომელთა დაცვაც ცივილიზებულ სამართლებრივ სახელმწიფოებს პოზიტიური ვალდებულების სახით ეკისრებათ. თუმცა ისიც ცხადია, რომ დემოკრატიულ საზოგადოებაში ადამიანის უფლებათა დაცვის თანამედროვე გამოწვევებთან ეს მინიმალური სტანდარტები ძალიან ზედაპირული და არასაკმარისია. უკანასკნელი წლების განმავლობაში განვითარებადი სახელმწიფოები მკვეთრად გამოხატავენ ტენდენციას – შიდა-ეროვნულ დონეზე დანერგონ უფასო იურიდიული დახმარების ხარისხის კონტროლის ისეთი მექანიზმები, რომლებიც არ შემოიფარგლებიან მხოლოდ იმაზე ზრუნვით, რომ არ დაირღვეს მინიმალური სტანდარტები და სახელმწიფო არ დადგეს საერთაშორისო პასუხისმგებლობის წინაშე. საერთაშორისო სამართლის არსი დემოკრატიული სამყაროს წევრი ქვეყნებისთვის არის სწორედ ის, რომ იგი აწესებს საბაზისო სტანდარტებს, თუმცა საერთაშორისო ორგანიზაციები წევრ ქვეყნებს აქტიურ მხარდაჭერას უცხადებენ, რათა არ დაკმაყოფილდნენ დადგენილი მინიმალური სტანდარტების დაცვით და გაცილებით მაღალი ხარისხის მართლმსაჯულება შესთავაზონ საზოგადოებას ეროვნულ დონეზე.

დღესდღეობით სხვადასხვა ქვეყანაში არსებობს წარმატებული მოდელები, რომელთა საშუალებითაც სახელმწიფოები დასრულებულ სისხლის სამართლის საქმეებთან მიმართებით ახორციელებენ უფასო იურიდიული მომსახურების კონტროლს, თუმცა ისიც უნდა აღინიშნოს, რომ დასრულებული საქმეების მონიტორინგი არ არის მიზნის მიღწევის ერთადერთი საშუალება და არსებობს მიმდინარე საქმეებზე დაკვირვების ხერხებიც. მაგალითად, ისრაელში სპეციალურად განერილი საკანონმდებლო რეგულაციების საფუძველზე სახალხო დამცველის ოფისი სასამართლო პროცესებზე დასწრების გზით, რეგულარულად ამოწმებს საზოგადოებრივ ადვოკატთა მომსახურების ეფექტურობას. მას ასევე აქვს კონკრეტული საზოგადოებრივი

ადვოკატის საქმიდან ჩამოცილების საკანონმდებლო ბერკეტი.⁴⁷ სლოვაკეთში არაეფექტური საზოგადოებრივი ადვოკატის მიმდინარე საქმიდან ჩამოცილების უფლება თავად სასამართლოს აქვს, ხოლო პოლონეთში უფასო იურიდიული დახმარების ხარისხთან დაკავშირებული პასუხისმგებლობა ადვოკატთა ასოციაციას ეკისრება. მეტიც, პროცესის მწარმოებელი ორგანოები (მაგ.: პროკურატურა, სასამართლო) საზოგადოებრივი ადვოკატის მხრიდან არაეფექტურობის ფაქტის გამოვლენის შემთხვევაში, ვალდებული არიან, ამის შესახებ პოლონეთის ადვოკატთა ასოციაციას შეატყობინონ.⁴⁸ პოლონეთის დისციპლინური სასამართლოს განმარტებით, სისხლის სამართლის საქმეზე დანიშნული საზოგადოებრივი ადვოკატი ისეთივე გულმოდგინებით უნდა ასრულებდეს საკუთარ მოვალეობებს, როგორც ჩვეულებრივად კლიენტის მიერ დაქირავებული ადვოკატი.⁴⁹ ხარისხის კონტროლის ეს მეთოდები უდავოდ ეფექტურია, თუმცა ადვოკატთა პროფესიული დამოუკიდებლობის პრინციპის დაცვასთან მიმართებით მეტად სენსიტიური, რაზეც ვრცლად მომავალ თავში გვექნება საუბარი.

რაც შეეხება უშუალოდ დასრულებულ სისხლის სამართლის საქმეებზე მონიტორინგის განხორციელებას, რომლის დანერგვისკენაც საქართველო აქტიურად მიისწრაფვის, ძირითადად, კომპიუტერული პროგრამის (*Case Managment*) საშუალებით ხორციელდება და მასზე სრული პასუხისმგებლობა იურიდიული დახმარების სამსახურში სპეციალურად შექმნილ ორგანიზაციულ ერთეულს – მონიტორინგისა და ანალიზის სამმართველოს ეკისრება. დასრულებულ საქმეებზე მონიტორინგის კუთხით საკმაოდ საინტერესო და წარმატებული გამოცდილება აქვს ისეთ განვითარებულ სახელმწიფოს, როგორც არის დიდი ბრიტანეთი.⁵⁰ იქ მოქმედი სისტემა გულისხმობს სამართალწარმოების დასრულების შემდგომ მონიტორინგის განმახორციელებელი პირების მიერ საქმეებზე სრულფასოვან წვდომას და მათ შეფასებას დაცვის განხორციელების შემდეგი ეტაპების მიხედვით:

- დასაცავი პირისთვის იურიდიულ დახმარებაზე ადრეული ხელმისაწვდომობის საკითხები;

- კლიენტთან კომუნიკაციის სიხშირე და შედეგები;
- საქმისწარმოება გამოძიების (სასამართლომდე) ეტაპზე;
- საქმისწარმოება პირველი ინსტანციის, სააპელაციო და საკასაციო ეტაპზე;
- უფლებადაცვითი აქტივობები სასჯელის აღსრულების ეტაპზე (სასჯელის შესაძლო გადავადება და სხვ.).

ინდივიდუალურ სისხლის სამართლის საქმესთან მიმართებით შეფასების ობიექტი ხდება ის ეტაპი, რომელიც გავლილია კონკრეტული სამართალწარმოების ფარგლებში. მონიტორინგს დაქვემდებარებული საქმეების ამორჩევა თითოეულ საზოგადოებრივ ადვოკატთან მიმართებით ხორციელდება შემთხვევითი შერჩევის პრინციპით და საკვანძო კრიტერიუმებს შემდეგი სამართლებრივი საკითხები წარმოადგენს:

- რამდენად სრულყოფილად ფლობდა საზოგადოებრივი ადვოკატი საქმის მასალებში ასახულ ინფორმაციას;

- რამდენად კვალიფიციურ სამართლებრივ რჩევებს აძლევდა საზოგადოებრივი ადვოკატი დასაცავ პირს სამართალწარმოების შესაბამის ეტაპზე;

⁴⁷ *Hacohen M.*, District Public Defender for Jerusalem, Israel's Office of Public Defender: Lessons from the Past, Plans for the Future, 2002, 4.

⁴⁸ *Hermelinski W.*, Country Report: Poland, Access to Legal Aid for Indigent Criminal Defendants in Central and Eastern Europe, Parker School Journal of Est European Law Vol. 5 1998. 1-2, 7.

⁴⁹ სუქნიძე ნ., როგორ გავხადოთ სამართალი ყველასათვის ხელმისაწვდომი, ნაწ. I, თბ., 2003, 98-99.

⁵⁰ *McCormack N.*, Peer Review and Legal Publishing: What Law Librarians Need to Know about Open, Single-Blind, and Double-Blind Reviewing (February 7, 2009), Law Library Journal, Vol. 101, №59, 2009. <[https:// papers. ssrn.com/sol3 /papers.cfm?abstract_id=1339227](https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1339227)>, [24.05.2017].

- რამდენად ადეკვატურად იყო ორგანიზებული დაცვის სტრატეგია კონკრეტულ ბრალდებასთან მიმართებით;

- გამოიყენა თუ არა საზოგადოებრივმა ადვოკატმა კანონით გათვალისწინებული ყველა საშუალება ეფექტური დაცვის განსახორციელებლად (მტკიცებულებათა მოპოვების, ბრალდების მხარის არგუმენტების გაბათილების მხრივ და სხვ.);

- რამდენად კვალიფიციურად ფლობს საზოგადოებრივი ადვოკატი სამართლებრივი დოკუმენტების შედგენის უნარ-ჩვევებს;

- რამდენად რაციონალური და ადეკვატური იყო სახელმწიფო რესურსების დანახარჯი კონკრეტულ საქმესთან მიმართებით;

- და სხვ.

ბრიტანული გამოცდილების გაზიარების შემთხვევაში, ეს კრიტერიუმები თითოეულმა სახელმწიფომ საკუთარ კანონმდებლობასა და პრაქტიკას შიდაეროვნულ დონეზე ინდივიდუალური სპეციფიკის გათვალისწინებით უნდა შეუსაბამოს.

2013 წლის 13 დეკემბერს „იურიდიული დახმარების შესახებ“ საქართველოს კანონში განხორციელებული ცვლილებების შედეგად ცალსახად განისაზღვრა, რომ იურიდიული დახმარების (ახალშექმნილმა) საბჭომ სამსახურის დირექტორის წარდგინებით უნდა დაამტკიცოს იურიდიული დახმარების ხარისხის შეფასების წესი და კრიტერიუმები (კანონის მე-11 მუხლის პირველი პუნქტის „დ“ ქვეპუნქტი). ქართული სისხლისსამართლებრივი სისტემის რეფორმის საერთო შედეგებისთვის უაღრესად მნიშვნელოვანია, რომ საქართველო არ შემოიფარგლოს იურიდიული დახმარების უზრუნველყოფის მხოლოდ მინიმალური საერთაშორისო გარანტიების დაცვით და არჩევანი ხარისხის მონიტორინგის შერეული ტიპის მექანიზმზე გააკეთოს. სახელდობრ, დაინერგოს დასრულებულ სისხლის სამართლის საქმეებზე ელექტრონული პროგრამის გზით მონიტორინგის სისტემა. ასევე გამონაკლისის სახით არსებობდეს მიმდინარე სისხლის სამართლის საქმეებზე სასამართლოში დაკვირვებისა და გამოვლენილ შედეგებზე დროული რეაგირების საკანონმდებლო ბერკეტები.

ლოგიკურად ჩნდება კითხვა იმის თაობაზე, თუ რას შეიძლება გულისხმობდეს იურიდიული დახმარების არაეფექტურობის ფაქტზე სახელმწიფოს რეაგირება, ანუ რა საკანონმდებლო ბერკეტები აქვს სახელმწიფოს, რომ აღკვეთოს ზემოაღნიშნული შემთხვევა. თვალსაჩინოებისთვის განვიხილოთ მოცემულობა, როდესაც დაუსწრებელი სამართალწარმოების ფორმატში საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 45-ე მუხლის „თ“ ქვეპუნქტის საფუძველზე, ძებნილ პირს სახელმწიფოს მიერ სავალდებულო წესით დაენიშნა საზოგადოებრივი ადვოკატი, რომელიც ცალსახად არასათანადო იურიდიულ მომსახურებას ახორციელებს. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის (შემდგომში – სსსკ) მე-60 მუხლი, რომელიც აერთიანებს სისხლის სამართლის პროცესში ადვოკატის მონაწილეობის გამომრიცხავ გარემოებებს, არ ითვალისწინებს არაეფექტურობის მოტივით საზოგადოებრივი ადვოკატის საქმიდან ჩამოცილების შესაძლებლობას. ეს მექანიზმი არ არის გათვალისწინებული ასევე „იურიდიული დახმარების შესახებ“ კანონში, ან რომელიმე სხვა ნორმატიულ აქტში. შესაბამისად, თავად საკანონმდებლო თვალსაზრისითაც სიტუაცია საკმაოდ ჩიხურია. კერძოდ, უფასო იურიდიული დახმარების ხარისხის კონტროლი საუკეთესო მეთოდითაც რომ განხორციელდეს, შიდაეროვნული კანონმდებლობის ფარგლებში საზოგადოებრივი ადვოკატის საქმიდან ჩამოცილების ბერკეტი ფიზიკურად არ არსებობს. ეს შესაძლებელია მხოლოდ ევროსასამართლოს პრეცედენტული სამართლის საფუძველზე ჩამოყალიბებული დასაბუთებით.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, მიზანშეწონილია, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 45-ე მუხლს დაემატოს „მ“ ქვეპუნქტი, რომელიც პროცე-

სის მწარმოებელ ორგანოს მიანიჭებს უფლებამოსილებას, რომ საზოგადოებრივი ადვოკატი, აშკარად არაეფექტური იურიდიული მომსახურების შემთხვევაში, მხარეთა შუამდგომლობის საფუძველზე ან საკუთარი ინიციატივით ჩამოამოშოს სისხლის სამართლის საქმის განხილვას. ბუნებრივია, იმავე უფლებამოსილებით ვერ ისარგებლებს თავად იურიდიული დახმარების სამსახური, ვინაიდან იგი არ არის პროცესის მწარმოებელი ორგანო და მოსამართლის გარეშე ვერ ჩამოაცილებს საზოგადოებრივ ადვოკატს სისხლის სამართლის საქმეს.

4. ადვოკატის პროფესიულ დამოუკიდებლობასა და იურიდიული დახმარების ხარისხის კონტროლთან დაკავშირებული სირთულეები

ამ თავში განსახილველი საკითხის ზუსტად იდენტიფიცირების მიზნით, დასაწყისშივე უნდა აღვნიშნოთ, რომ, როდესაც საუბარი გვაქვს ადვოკატის პროფესიულ დამოუკიდებლობაზე, არ იგულისხმება მხოლოდ იურიდიული დახმარების ხარისხის კონტროლის პროცესში განხორციელებული შესაძლო არათანაზომიერი ჩარევა. საკითხი ასევე პრობლემურია შემდეგი კუთხითაც: მოქმედი სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის პირობებში რამდენად „თავისუფალია“ ადვოკატი თავად დასაცავი პირისგან იმ თვალსაზრისით, რომ განხორციელებული უფასო იურიდიული მომსახურების ხარისხზე დამოუკიდებლად აგოს პასუხი სრული მოცულობით, ანუ რამდენად აძლევს ადვოკატს არსებული კანონმდებლობა თვითორგანიზების საკმარის საშუალებას.

ამდენად, საკითხი ორი დამოუკიდებელი მიმართულებით უნდა განვიხილოთ:

- არსებობს თუ არა იმის რისკი, რომ არაკეთილსინდისიერების შემთხვევაში საზოგადოებრივმა ადვოკატმა საკუთარი პროფესიული არაეფექტურობა დაგაბრალოს დაცვის ქვეშ მყოფ პირს და განაცხადოს, რომ სწორედ მან შეზღუდა მოქმედებათა მთელ რიგში, რომელთა განხორციელებაც დაცვას გაცილებით მაღალი ხარისხში აიყვანდა;

- რა მასშტაბებითა და საშუალებებით არის იურიდიული დახმარების ხარისხის კონტროლის განმხორციელებელი სუბიექტი უფლებამოსილი, მოიძიოს ადვოკატსა და კლიენტს შორის ურთიერთობის კონფიდენციალობით დაცული ინფორმაცია.

გადაჭარბებული არ იქნება, თუ ვიტყვით, რომ ეს ორი საკითხი უფასო იურიდიული მომსახურების თანამედროვე ადმინისტრირების სფეროში ერთ-ერთი ყველაზე რთული ამოცანაა და უკანასკნელი წლების განმავლობაში მას არაერთი საერთაშორისო და ადგილობრივი კონფერენცია მიეძღვნა.⁵¹ ამ საკითხის სიღრმისეული გააზრების გარეშე პრაქტიკულად წარმოუდგენელია იურიდიული დახმარების ხარისხის კონტროლის ეფექტური და ადამიანის უფლებათა სამართლის ფუნდამენტურ ღირებულებებთან ადაპტირებული მექანიზმის დანერგვა.

ზემოთ მითითებულ პირველ საკითხთან მიმართებით (რომელსაც პირობითად უხარისხო დაცვის კლიენტისათვის გადაბრალების პრობლემა შეიძლება დავარქვათ) სირთულე ისაა,

⁵¹ მაგალითად, 2009 წლის 30 ოქტომბერს ქ. სოფიაში (ბულგარეთი) გამართული საერთაშორისო კონფერენცია – იურიდიული დახმარების საერთაშორისო ქსელის სამუშაო შეხვედრა (Workshop of Legal Aid Network) თემაზე – „ევროპის ქვეყნებში უფასო იურიდიული დახმარების სისტემის რეფორმირების ხელშეწყობა, გამოცდილების გაზიარება და შემდგომი თანამშრომლობის შესაძლებლობების განხილვა“, ღია საზოგადოება – სამართლებრივი ინიციატივის (Open Society Justice Initiative (OSJI)) ორგანიზებითა და ფინანსური მხარდაჭერით. 2010 წლის 29 სექტემბერს ქ. თბილისში ჩატარებული იმავე ფორმატის კონფერენცია – სამუშაო ჯგუფის მომდევნო ყოველწლიური შეხვედრა თემაზე – „უფასო იურიდიული დახმარების ხარისხის უზრუნველყოფის მექანიზმები“. 2011 წლის 15 აპრილს შოტლანდიაში (დიდი ბრიტანეთი) ჩატარებული საერთაშორისო კონფერენცია თემაზე – „უფასო იურიდიული დახმარების სისტემის ორგანიზაციული მონაცემების საკითხები“, ევროკავშირის პროექტის – „კანონის უზენაესობის მხარდაჭერა საქართველოში“ – ორგანიზებითა და ფინანსური მხარდაჭერით.

რომ, განსხვავებით 1998 წლის 20 თებერვლის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსით დადგენილი რეგულაციებისგან, 2009 წლის 9 ოქტომბრის საპროცესო კოდექსი არაგონივრულად მკაცრად ზღუდავს ადვოკატის პროფესიული დამოუკიდებლობის ფარგლებს სისხლის სამართლის საქმეებთან მიმართებით. კერძოდ, სსსკ-ის 44-ე მუხლის პირველი ნაწილის შესაბამისად, „ადვოკატს უფლება არა აქვს, იმოქმედოს ბრალდებულის მითითებისა და ინტერესების საწინააღმდეგოდ“. ეს საკანონმდებლო სიახლე, რომელიც, ერთი შეხედვით, შესაძლოა, მხოლოდ საკანონმდებლო ტექნიკის საკითხად იქნეს მოაზრებული, პრაქტიკული რეალიზაციის პირობებში ინვესტს იმას, რომ განსაკუთრებით შესაბამისი ინტელექტუალური პოტენციალის მქონე დასაცავი პირი არცთუ იშვიათად, ახდენს ადვოკატის მიერ შედგენილი ძირითადი საპროცესო დოკუმენტების კორექტირებას, ასევე აძლევს მითითებას მისი შინაარსის მკვეთრად შეცვლის თაობაზე ან/და გამოთქვამს სხვა სახის შენიშვნებს საადვოკატო საქმიანობასთან დაკავშირებული აქტივობების კუთხით.⁵² შესაბამისად, რაოდენ უცნაურადაც უნდა ჟღერდეს, ადვოკატის მიერ განხორციელებული საქმიანობა ან/და მის მიერ წარმოებული საპროცესო დოკუმენტების ხარისხი ყოველთვის არ არის ადვოკატის პროფესიული თავისუფლებისა და თვითორგანიზების პროდუქტი, რაც განხორციელებული დაცვის, მათ შორის საპროცესო დოკუმენტების, ხარისხობრივი კვლევისას ობიექტურ სურათს მოგვცემდა კონკრეტული ადვოკატის პროფესიული უნარებისა და კეთილსინდისიერების თაობაზე. გარდა ამისა, ასეთი იმპერატიული დათქმა კანონმდებლობაში, რომელიც უკავშირდება დასაცავი პირის მხრიდან „მითითების“ გაცემის შესაძლებლობას საკუთარი ადვოკატის მიმართ, არ ესადაგება საადვოკატო საქმიანობისა და მართლმსაჯულების სისტემის ზოგადსამართლებრივ სულისკვეთებას. ცხადია, დავას არ შეიძლება ინვესტდეს ის საკითხი, რომ ადვოკატის საქმიანობის ამოსავალი წერტილი სწორედ დასაცავი პირის სასიკეთო სამართლებრივი მიზნებია, თუმცა იგი ორიენტირებული უნდა იყოს მისი საუკეთესო ინტერესების დაცვაზე და კანონი არ უნდა იყენებდეს ისეთი ტიპის ტერმინოლოგიას, როგორიც უფრო მეტი ბუნებრივობით საპროკურორო საქმიანობაზე ზედამხედველობის მომწესრიგებელ რეგულაციებთან მიმართებით გვხვდება. ეს საკანონმდებლო ხარვეზი განსაკუთრებული პრობლემატურობით სწორედ საზოგადოებრივი ადვოკატების საქმიანობასთან მიმართებით აისახება, ვინაიდან მათ, სავალდებულო დაცვის სპეციფიკური ხასიათიდან გამომდინარე, არ აქვთ უფლება, შეწყვიტონ ურთიერთობა თუნდაც ამ კუთხით გამორჩეულად პრობლემურ დასაცავ პირებთან და უწევთ, განახორციელონ ისეთი ხარისხის მომსახურება, რომელიც მონიტორინგის პირობებში შესაძლოა არ აკმაყოფილებდეს მოთხოვნილ სტანდარტებს.

თვალსაჩინოებისთვის თუ მიმოვიხილავთ ევროკავშირის ქვეყნების მაგალითებს, ვნახავთ, რომ საპროცესო კანონმდებლობა ადვოკატს ავალდებულებს დაცვის ქვეშ მყოფი პირის კანონიერი ინტერესების წარმომადგენლობას, თუმცა არ აკეთებს დათქმას, რომ ბრალდებული უფლებამოსილია, პირდაპირი მითითებების გაცემით ჩაერიოს დაცვის სტრატეგიისა და კონკრეტული საგამოძიებო თუ სხვა საპროცესო მოქმედებების დაგეგმვის პროცესში. მაგალითად, საფრანგეთის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 274-ე მუხლის შესაბამისად, ბრალდებულს უფლება აქვს, აირჩიოს ადვოკატი, რომელიც მას დაეხმარება უფლებების დაცვაში.⁵³ ბულგარეთის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 99-ე მუხლის შესაბამისად, რომელიც სპეციალური ნორმია და აერთიანებს ადვოკატის ვალდებულებების სპექტრს,

⁵² ამ საკითხზე დაწვრილებით იხ. ლალიაშვილი თ., ადვოკატის მიერ პროფესიული ფუნქციების შესრულება, დაცვის სტრატეგია და ბრალდებულის პირადი მითითებები, გურამ ნაჭყეაბასადმი მიძღვნილი საიუბილეო კრებული, რედ. ნ. თოდუა, თბ., 2016, 104-109.

⁵³ Criminal Procedure Code of French. <<http://www.legislationline.org>>, [24.05.2017].

ადგენს, რომ ადვოკატი ვალდებულია, ბრალდებული უზრუნველყოს იურიდიული დახმარებით და სამართალწარმოების შესაბამის ეტაპებზე განუმარტოს ყველა ფაქტობრივი და სამართლებრივი გარემოება, რომლებიც ბრალდებულისთვის უპირატესია უფლებადაცვის თვალსაზრისით. ასევე კოორდინაციაში იყოს მასთან დაცვის განხორციელების ძირითადი მიმართულებების განსაზღვრისას.⁵⁴ ფინეთის სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის მეორე თავის მე-6 ნაწილის შესაბამისად, ბრალდებულისა და დაზარალებულის ადვოკატმა კეთილსინდისიერებისა და საუკეთესო ადვოკატირების პრაქტიკაზე დაფუძნებით უნდა დაიცვას საკუთარი კლიენტის კანონიერი ინტერესები და ამ მიზნით ხელი შეუწყოს საქმეზე შედეგის მიღწევას.⁵⁵

როგორც ვხედავთ, საერთაშორისო პრაქტიკასთან შედარებით საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 44-ე მუხლის პირველი ნაწილი გაცილებით ხისტი და არათანაზომიერია, რაც ამგვარი ფორმულირების პირობებში რისკებს ორი მიმართულებით წარმოშობს: ერთი, როდესაც საზოგადოებრივ ადვოკატს შესაძლოა დაცვის ქვეშ მყოფი პირისგან არ მიეცეს საშუალება, განახორციელოს ეფექტური დაცვა; და მეორე, როდესაც არაკეთილსინდისიერი ადვოკატი შესაძლოა, ეცადოს უზარისხო იურიდიული მომსახურების დაცვის ქვეშ მყოფისთვის გადაბრალებას და პასუხისმგებლობის თავიდან ასარიდებლად განაცხადოს, რომ იგი დასაცავი პირის მითითებებით მოქმედებდა. სწორედ ამ დროს დგება დღის წესრიგში ზემოთ დასმული მეორე საკითხი, კერძოდ, რა მასშტაბებითა და საშუალებებით არის იურიდიული დახმარების ხარისხის კონტროლის განმარტებული სუბიექტი უფლებამოსილი, მოიძიოს ადვოკატსა და კლიენტს შორის ურთიერთობის კონფიდენციალობით დაცული ინფორმაცია.

ადვოკატისა და დასაცავი პირის სამართლებრივი ურთიერთობის კონფიდენციალურობის დაცვის პრინციპი იმპერატიული რეგულაციის სახით განმტკიცებულია შემდეგ აქტებში:

- ევროგაერთიანების ადვოკატთა ეთიკის კოდექსი (2.3. მუხლი);⁵⁶
- სსიპ – საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი (მე-4 მუხლი);
- საქართველოს კანონი „ადვოკატთა შესახებ“ (მე-3 მუხლის „ზ“ ქვეპუნქტი, მე-5 ნაწილის „დ“ ქვეპუნქტი, მე-7 მუხლი და 38-ე მუხლის მე-6 ნაწილი);
- საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი (38-ე მუხლის მე-5 ნაწილი და 43-ე მუხლი).

პრობლემაა მესამე პირის მხრიდან ამ ინფორმაციაზე წვდომის საკითხი, რაც ჩვენ მიერ იდენტიფიცირებულ პრობლემასთან პირდაპირპროპორციულია. ზოგ შემთხვევაში იურიდიულ საზოგადოებაში ხდება ადვოკატის პროფესიულ საიდუმლოებას დაქვემდებარებული ინფორმაციის (როგორც ტერმინისა და მისი სამართლებრივი არსის) არასწორად განმარტება. იურისტების ნაწილის მოსაზრებით, მასში იგულისხმება მხოლოდ ის ინფორმაცია, რომელიც ადვოკატმა დასაცავი პირის მხრიდან პერსონალური შეხვედრისას (მაგ., სასჯელალსრულების დაწესებულებაში ვიზიტისას) შეიტყო. არსებობს განსხვავებული ხედვაც, რომლის თანახმად, აღნიშნულის გარდა, კონფიდენციალურობას ექვემდებარება დასაცავი პირის იდენტიფიკაციასა და პერსონალურ მახასიათებლებთან დაკავშირებული დეტალები. ცალსახად უნდა ითქვას, რომ ორივე ხსენებული პოზიცია წარმოადგენს (არა მცდარ, მაგრამ) არასრულ განმარტებას, ვინაიდან ქართულ რეალობაში საადვოკატო საქმიანობის მარეგულირებელი სპეციალური საკანონმდებლო აქტი – კანონი „ადვოკატთა შესახებ“ (მე-7 მუხლი) და ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი (მე-4 მუხლი) – კონფიდენციალურობის ვალდებულებას ერთმნიშვნელოვნად

⁵⁴ Criminal Procedure Code of Bulgaria. <<http://www.legislationline.org>>, [24.05.2017].

⁵⁵ Criminal Procedure Code of Finland. <<http://www.legislationline.org>>, [24.05.2017].

⁵⁶ დოკუმენტი ხელმისაწვდომია ვებგვერდზე: <<http://www.ccbe.eu/documents/professional-regulations>>, [24.05.2017].

უქვემდებარებს ყველა იმ ინფორმაციას, რომლებიც ადვოკატისთვის ცნობილი გახდა მისი პროფესიული მოვალეობის შესრულებისას, ანუ ცნობილი ვერ გახდებოდა, თუ ის კონკრეტულ საქმეზე არ განახორციელებდა უფლებადაცვით საქმიანობას. ზემოაღნიშნული აქტები ითვალისწინებს კონფიდენციალური ინფორმაციის გავრცელების მხოლოდ ორ შესაძლებლობას: 1. თავად კლიენტის თანხმობა და 2. როდესაც ადვოკატის მიერ პროფესიული მოვალეობის ეფექტურად შესრულების მიზნით, ხდება გარეშე პირის მონვევა (მაგ.: ექსპერტი, თარჯიმანი). ამ შემთხვევაშიც იგი ვალდებულია, უზრუნველყოს მონვეული პირებისათვის გამჟღავნებული ინფორმაციის გაუფრცველებლობის გარანტიები.

ამდენად, როდესაც არსებობს ეჭვი, რომ ადვოკატის მხრიდან ხდება არაეფექტური დაცვის კლიენტისთვის გადაბრალება, ერთადერთი საშუალება, რომელსაც შეუძლია, მიმართოს იურიდიული დახმარების ხარისხის კონტროლის განმახორციელებელმა სუბიექტმა არის ის, რომ დასაცავი პირს წერილობით ან ზეპირსიტყვიერად დაეკონტაქტოს და დააფიქსიროს მისი გამოკითხვის მიზანშეწონილობა და სურვილი ადვოკატთან მისი ურთიერთობის საკითხებზე. ამ გზით შესაძლებელი გახდება, თავად დასაცავი პირისგან გაირკვეს ადვოკატის მიერ, სავარაუდოდ, მასზე გადაბრალებული ინფორმაციის ნამდვილობა, თუმცა შედეგობრივი თვალსაზრისით ეს მეთოდიც არ არის საკმარისად ეფექტური, ვინაიდან დასაცავმა პირმა რომც უარყოს ადვოკატის მიერ მონიტორინგის სამსახურისთვის მიწოდებული ინფორმაცია, ორი ინდივიდუალური ურთიერთსაწინააღმდეგო მტკიცებულების დაპირისპირების პირობებში ვერ მოხდება საზოგადოებრივი ადვოკატისთვის რაიმე სახის პასუხისმგებლობის დაკისრება. მეტიც, სამართლის ზოგადი პრინციპების შესაბამისად, მტკიცების სტანდარტის არასაკმარისობის გამო, უდანაშაულობის პრეზუმფცია ადვოკატის ინტერესების სასარგებლოდ იმოქმედებს.

გარდა ზემოაღნიშნულისა, შესაძლოა, განვიხილოთ მეორე მეთოდიც, სახელდობრ, რამდენად ეფექტური იქნება, რომ საზოგადოებრივ ადვოკატს დაუნესდეს საკანონმდებლო ვალდებულება, შეადგინოს შესაბამისი ოქმი და ბრალდებულს ხელმოწერით დაადასტურებინოს ისეთი შემთხვევების ნამდვილობა, როდესაც ადვოკატი არ ეთანხმება დასაცავი პირის მითითებებს დაცვის სტრატეგიასა და ხარისხთან მიმართებით. ამ მხრივაც საკითხი საკმაოდ პრობლემურია, თუნდაც ამის ტექნიკურად მოხერხების თვალსაზრისით. პრაქტიკაში ძალიან ხშირად სისხლის სამართლის პასუხისგებაში მიცემული პირები უარს აცხადებენ რაიმე სახის დოკუმენტის ხელმოწერაზე, მითუმეტეს, იმ ადვოკატთან მიმართებით, რომელსაც იგი „სახელმწიფოს მიერ დანიშნულად“ აღიქვამს. გარდა ამისა, ამგვარი ქმედებები სრულიად არაბუნებრივი და პარადოქსულია კლიენტსა და ადვოკატს შორის ნდობის ჩამოყალიბებისა და საერთო ინტერესებით მოქმედების თვალსაზრისით.

ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, საკითხის გადაჭრის ერთადერთ სწორ და ყველაზე მარტივ გზად მიგვაჩნია სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 44-ე მუხლთან მიმართებით განხორციელდეს შესაბამისი საკანონმდებლო ცვლილება და ადვოკატი განთავისუფლდეს თუნდაც დასაცავი პირის პირდაპირი მითითებების შესრულებისგან.

5. დასკვნა

ამდენად, ნაშრომში შევეცადეთ, ყურადღება გაგვემახვილებინა ყველა იმ თეორიულ და პრაქტიკულ ასპექტზე, რომლებიც აქტუალურია უფასო იურიდიული დახმარების ხარისხის კონტროლის სისტემის ეფექტურად ფუნქციონირების თვალსაზრისით. ასევე, შევეხეთ საქართველოს სისხლის სამართლის სისტემის რეფორმის ფარგლებში გასატარებელ ღონისძიებებს, რომლებიც უნდა გახდეს გარანტი არა მხოლოდ საერთაშორისო სტანდარტებით დადგენილი

საბაზისო მოთხოვნების დაცვის, არამედ ზემოაღნიშნული იურიდიული სერვისით მოსარგებლეს ბენეფიციარებს შესთავაზოს უახლეს გამოწვევებზე მორგებული, ობიექტურად მაღალი სტანდარტების იურიდიული მომსახურება.

ბუნებრივია, ყოველივე აღნიშნული ვერ მოხდება სისტემური რეფორმებისთვის დამახასიათებელი სირთულეების გადალახვისა და ზოგიერთი საკითხის ძირეული ანალიზის გარეშე, შესაბამისად, შევეცადეთ, ნაშრომში შევხებოდით რამდენიმე საკვანძო საკითხს, რომლებიც განსაკუთრებით პრობლემურია, ერთი მხრივ, ადვოკატთა პროფესიული დამოუკიდებლობის პატივისცემისა და, მეორე მხრივ, უფასო იურიდიული მომსახურების ხარისხის კონტროლის ურთიერთმიმართების თვალსაზრისით.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის საფუძველზე დასკვნის სახით შეიძლება მოვიყვანოთ რამდენიმე ძირითადი დებულება, რომლებიც აყალიბებს კვლევაში დასმული საკითხებისადმი თანამედროვე მიდგომებს და შეიცავს გამოვლენილი პრობლემების გადაჭრისათვის საჭირო განსხვავებულ ხედვას:

1. იურიდიული დახმარების ხარისხის კონტროლის მასშტაბებთან მიმართებით არსებობს საკითხის ორგვარი გააზრების საშუალება: 1. სახელმწიფომ მოახდინოს საერთაშორისო გამოცდილებით არსებული მინიმალური სტანდარტის დაცვა ან/და 2. არ შემოიფარგლოს საბაზისო საჭიროებების უზრუნველყოფით და დანერგოს ხარისხის კონტროლის თანამედროვე გამოწვევებზე ორიენტირებული მაქსიმალურად ეფექტური სამართლებრივი დაცვის სისტემა;

2. რეკომენდებულია, იურიდიული დახმარების ხარისხის კონტროლის შერეული მოდელი, რომელიც მონიტორინგს მოახდენს როგორც მიმდინარე სისხლის სამართლის საქმეებზე (შედარებით მცირე დოზით), ასევე დასრულებულ საქმეებზე სპეციალური ელექტრონული პროგრამის მეშვეობით;

3. რეკომენდებულია, საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსის 45-ე მუხლს დაემატოს „მ“ ქვეპუნქტი, რომელიც პროცესის მწარმოებელ ორგანოს მიანიჭებს უფლებამოსილებას, რომ საზოგადოებრივი ადვოკატი აშკარად არაეფექტური იურიდიული მომსახურების შემთხვევაში მხარეთა შუამდგომლობის საფუძველზე ან საკუთარი ინიციატივით ჩამოაშოროს სისხლის სამართლის საქმის განხილვას.

4. ასევე რეკომენდებულია, სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსში განხორციელდეს საკანონმდებლო ცვლილებები, რომლებიც ადვოკატს გაათავისუფლებს დაცვის ქვეშ მყოფი პირის კონკრეტული მითითებებისადმი აბსოლუტური მორჩილების ვალდებულებისგან, რაც გამორიცხავს, ერთი მხრივ, საზოგადოებრივი ადვოკატისთვის პასუხისმგებლობის დაკისრებას ისეთ შემთხვევებზე, რომელზეც თავად ვერ იქნება პასუხისმგებელი ზემოთ განხილული ობიექტური გარემოებებიდან გამომდინარე და, მეორე მხრივ, მოსპობს ადვოკატების მხრიდან არაეფექტური დაცვის კლიენტისთვის გადაბრალების მავნე პრაქტიკას.

ბიბლიოგრაფია

1. საქართველოს კონსტიტუცია, 24/08/1995.
2. საქართველოს კანონი „ადვოკატთა შესახებ“, 20/06/2001.
3. საქართველოს ადვოკატთა ასოციაციის ადვოკატთა პროფესიული ეთიკის კოდექსი, 15/04/2006.
4. სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი, 09/10/2009.
5. იურიდიული დახმარების საბჭოს №20 გადაწყვეტილება „საჯარო სამართლის იურიდიული პირი – იურიდიული დახმარების სამსახურის დებულების დამტკიცების შესახებ“, 03/04/2015.

6. იურიდიული დახმარების საბჭოს №39 გადაწყვეტილება „სსიპ – იურიდიული დახმარების სამსახურის მიერ განეული იურიდიული დახმარების ხარისხის შეფასების წესისა და კრიტერიუმების დამტკიცების შესახებ“, 02/03/2016.
7. საქართველოს კანონი „იურიდიული დახმარების შესახებ“, 19/06/2017.
8. საქართველოს სისხლის სამართლის სისტემის რეფორმის სტრატეგია, 12/04/2017, 80-90.
9. აქუბარდია ი., დაცვის ხელოვნება, თბ., 2011, 12, 14-15.
10. კუბლაშვილი კ., ძირითადი უფლებები, თბ., 2003, 26.
11. ლალიაშვილი თ., ადვოკატის მიერ პროფესიული ფუნქციების შესრულება, დაცვის სტრატეგია და ბრალდებულის პირადი მითითებები, გურამ ნაჭყებიასადმი მიძღვნილი საიუბილეო კრებული, რედ. ნ. თოდუა, თბ., 2016, 104-109.
12. სუქნიძე ნ., როგორ გავხადოთ სამართალი ყველასათვის ხელმისაწვდომი, ნაწილი I, თბ., 2003, 12, 98-99.
13. შუბლაძე გ., მღებრიშვილი ბ., ნონკოლური ფ., მენეჯმენტის საფუძვლები, თბ., 2008., 111.
14. თბილისის სააპელაციო სასამართლოს 2017 წლის 26 იანვრის №3ბ/1045-16 განჩინება.
15. 2017 წლის 7 აპრილის №1/4/870 განჩინება.
16. 2017 წლის 13 თებერვლის №870 კონსტიტუციური სარჩელი.
17. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2016 წლის 05 მაისის №3/3094-16 განჩინება.
18. თბილისის საქალაქო სასამართლოს 2013 წლის 21 ივნისის №1/168-13 განჩინება.
19. Code of Conduct for Lawyers in the European Union, 28/10.1988.
20. Criminal Procedure Code of Finland, 19/12/1889.
21. Human Rights of European Convention, 04/11/1950.
22. Criminal Procedure Code of Bulgaria, 02/04/1968.
23. Criminal Procedure Code of French, 01/03/1994.
24. Bard K., Terzieva V., Legal Services for Indigent Criminal Defendants in Central and Eastern Europe, Parker School Journal of East European Law Vol. 5, 1998, 17.
25. Batlain F., Women and Justice for the Poor: A History of Legal Aid, 1863-1945 (Studies in Legal History), Cambridge University Press, 2015, 15;
26. Bazelon D. L., The Defective Assistance of Counsel, Vol. 42, 1973, 1, 18-19.
27. Cape E., Namoradze Z, Effective Criminal Defence in Eastern Europe (Bulgaria, Georgia, Lithuania, Ukraine), Legal Aid Reformers' Network, Soros Foundation, 2012., 33, 47.
28. Essenburg T. J., New Faces of American Poverty, A Reference Guide to the Great Recession, ABC-CLIO, 2014., 464-466.
29. Hacohen M., District Public Defender for Jerusalem, Israel's Office of Public Defender: Lessons from the Past, Plans for the Future, 2002, 4.
30. Hermelinski W., Country Report: Poland, Access to Legal Aid for Indigent Criminal Defendants in Central and Eastern Europe, Parker School Journal of Est European Law Vol. 5 1998. 1-2, 7.
31. McCormack N., Peer Review and Legal Publishing: What Law Librarians Need to Know about Open, Single-Blind, and Double-Blind Reviewing (February 7, 2009). Law Library Journal, Vol. 101, No. 59, 2009.
32. Open Society Justice Initiative, Legal Aid in Europe: Minimum requirements under international law, 2015, 13.
33. Weaver R. L., Abramson L. W., Burkoff J. M., C Hancock, Principle of Criminal Procedure, 4th ed., 2012, 40, 41-63.
34. Orlov v. Russia, [2011] ECHR (Ser. A.), 108.
35. Ebanks v. the United Kingdom, [2010] ECHR (Ser. A.), 73.
36. Kamil Öcalan v. Turkey, [2006] ECHR (Ser. A.). 41.
37. Florida v. Nixon, 543 U.S. 175, 190 (2004).

38. *Lagerblom v. Sweden*, [2003] ECHR (Ser. A.), 56.
39. *Czekalla v. Portugal*, [2002] ECHR (Ser. A.), 65.
40. *Bell v. Cone*, 535 U.S. 685 (2002).
41. *Efisio Pisano v. Italy*, [2001] ECHR (Ser. A.) 23-24.
42. *Daud v. Portugal*, [1998] ECHR (Ser. A.), 38.
43. *Bendenoun v. France*, [1994] ECHR (Ser. A.) 61.
44. *Stanford v. the United Kingdom*, [1994] ECHR (Ser. A.) 28.
45. *Imbrioscia v. Switzerland*, [1993] ECHR (Ser. A.) 41, 275.
46. *Kamasinski v. Austria*, [1989] ECHR (Ser. A.), 66, 168.
47. *Strickland v. Washington*, 466 U.S. 668 (1984).
48. *Goddi v. Italy*, [1984] ECHR (Ser. A.), 35.;
49. *United States v. Cronin*, 466 U.S. 648 (1984), 666-667.
50. *Artico v. Italy*, [1980] ECHR (Ser. A.), 33-34, 36.
51. < <https://www.matsne.gov.ge>>.
52. <http://legalaid.ge/?action=page&p_id=448&>.
53. <http://www.legalaid.ge/index.php?action=page&p_id=673&lang=geo>.
54. <<http://www.legislationline.org>>.
55. <<http://www.ccbe.eu/documents/professional-regulations>>.
56. <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1339227>.
57. <<https://www.opensocietyfoundations.org/briefing-papers/legal-aid-europe-minimum-requirements-under-international-law>>.
58. <<http://www.justice.gov.ge/AboutUs/Council/240>>
59. <<http://constcourt.ge/ge/court/sarchelebi>>.
60. <<http://constcourt.ge/ge/legal-acts/rulings>>.
61. <<http://hudoc.echr.coe.int/eng>>.
62. <<http://law.justia.com/cases/>>.